

A high-angle photograph of a winding asphalt road on a grassy hillside. The road curves through the landscape, bordered by a wooden guardrail. The terrain is covered in green grass and scattered rocks. A single evergreen tree stands near the road's curve.

Lietuvos makroekonomikos apžvalga

Apie SEB banką

SEB bankas, pirmaujančios Šiaurės šalių finansinių paslaugų grupės SEB narys, yra didžiausias komercinis bankas Lietuvoje. Būdamas ilgalaikių ryšių su klientais bankas, Švedijoje ir Baltijos šalyse privačius ir verslo klientus bei finansų įstaigas SEB konsultuoja finansų klausimais ir teikia jiems universalias finansines paslaugas. SEB grupės bankų Danijoje, Suomijoje, Norvegijoje ir Vokietijoje pagrindinės veiklos sritys yra verslo ir investicinės bankininkystės paslaugos verslo klientams ir institucijoms.

AB SEB banko grupę Lietuvoje sudaro AB SEB bankas ir dvi bendrovės: *SEB investicijų valdymas* ir *SEB Venture Capital*. Taip pat Lietuvoje veikia tarptautinei SEB grupei priklausančios bendrovės *SEB gyvybės draudimas*, *Litectus*, *Skandinaviska Enskilda Banken AB* Vilniaus filialas.

SEB bankas skiria daug dėmesio Lietuvos ekonominių ir finansinių procesų analizei, siekdamas būti naudingas patarėjas savo klientams ir šalies visuomenei. SEB banko „Lietuvos makroekonomikos apžvalga“ rengiama nuo 2000-ųjų metų ir publikuojama keturis kartus per metus. Leidinyje nagrinėjama Lietuvos ūkio ir jo sektorių padėtis, pateikiama raidos prognozė, apžvelgiama politinė situacija.

Turinys

Politikos aktualijos	5
Makroekonomikos būklė ir prognozės	7
Bankininkystės rinka: kai kur proveržis, kitur – snaudulys	27
Pajamų nelygybės tikrovė ir mirażai	30
Rusijos prekybos sankcijos: veikia žadintuvas, ne gu griaustinis	33
Priedas	36

SEB banko apžvalga parengta remiantis duomenimis iki 2014 m. rugsėjo 15 d.

Autoriai:

Soc. m. dr. Gitanas Nausėda
SEB banko prezidento patarėjas

Tel. (8~5) 268 2517
El. p. gitanas.nauseda@seb.lt

Vilija Tauraitė
Vyriausioji analitikė

Tel. (8~5) 268 2521
El. p. vilija.tauraitė@seb.lt

Julita Varanauskienė
Šeimos finansų ekspertė

Tel. (8~5) 268 2518
El. p. julita.varanauskiene@seb.lt

SEB banko „Lietuvos makroekonomikos apžvalgoje“ pateikti duomenys yra paimti iš išorinių šaltinių, tokių kaip Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Finansų ministerija, Lietuvos bankas, Lietuvos darbo birža, Lietuvos bankų asociacija, tarptautinės organizacijos ir užsienio šalių statistikos institucijos, duomenų bazės *Macrobond*, naujienų agentūros *BNS*, *Bloomberg*, *Reuters*, leidiniai *Lietuvos rytas*, *Verslo žinios*, *The Economist* ir kiti. SEB bankas neprisima jokios atsakomybės dėl išorinių šaltinių informacijos tikslumo, tikrumo ir išbaigtumo. Kiekviena nuomonė, teiginiai ir prognozės, pateiktos šioje apžvalgoje, yra tik SEB banko ir gali būti keičiamos be papildomo įspėjimo. Šis dokumentas ar atskira jo dalis nėra kvietimas ar pasiūlymas pirkti ar parduoti vertybinius popierius ar kitas investicines priemones ir negali būti jokio investicinio sprendimo ir (arba) vėliau sudaryto sandorio pagrindas ar dalis; taip pat SEB bankas nėra atsakingas už sprendimus, priimtus remiantis šioje apžvalgoje pateikta nuomone, teiginiais ir prognozėmis. Leidinyje pateiktos mintys gali skirtis nuo oficialios SEB banko pozicijos.

Politikos aktualijos

Pastaruoju metu Lietuvos vidaus politikai vis didesnės įtakos turi geopolitiniai veiksniai, pirmiausia Rusijos ir Ukrainos konfliktas bei Vakarų ir Rusijos abipusių sankcijų raundas. Pagrindinės mūsų politinės partijos sutaria dėl esminio dalyko – Lietuva privalo visomis išgalėmis ir individualiai, ir per Europos Sąjungos institucijas, kitas tarptautines organizacijas padėti Ukrainos tautai, kuri patiria didžiulį ekonominį ir politinį savo didžiosios kaimynės spaudimą. Lietuvos verslas skaičiuoja nuostolius, patirtus dėl Rusijos draudimo įvežti maisto, tekstilės ir kitus produktus, tačiau tuo pat metu dedamos pastangos skverbtis į alternatyvias rinkas ir diversifikuoti savo pardavimų portfeli.

Viena iš labiau nuo geopolitikos nutolusių aktualijų buvo sprendimas atstatyti energetikos ministrą J. Neverovičių, kadangi jis nesutiko atsisakyti prieštarigai vertinamos viceministrės R. Cyackos. Lietuvos lenkų rinkimų akcija (LLRA) nedelsdama pasitraukė iš valdančiosios koalicijos, tačiau vargu ar dėl to Lietuvos politinė sistema susilpnėjo – pastaraisiais metais joje buvo daug trinties, tiesiogiai susijusios su šia partija.

Valdančiosios koalicijos praradimas yra veikiau matematinis – dabar teks ieškoti partnerių strateginiams sprendimams paremti tarp pagrindinių frakcijoms nepriklausančių partijų, pabirų Seimo narių. Jų palaikymas gali „kainuoti“ nuolaidas kitais klausimais, kurių atžvilgiu valdančioji koalicija yra indiferentiška. Kai kuriose srityse valdančiosios partijos gali tikėtis ir opozicijos paramos, tačiau ji, žinoma, nėra iš anksto garantuota.

Svarbiausias iššūkis artimiausiu laiku – 2015 m. valstybės ir savivaldybių biudžetų įstatymas, kuris įtvirtins esmines ekonominės ir socialinės politikos gaires ateinantiems metams. Pažymėtina, kad tai bus priešpaskutinis (paskutinis – 2016 m.) nacionalinio biudžeto planas, kurio rengimą ir tvirtinimą visiškai kontroliuos dabartinė koalicija. Taigi būtų pats laikas imtis partijoms artimų ideologinių nuostatų įgyvendinimo, nebent kai kurias iš jų, ypač populiariesnes visuomenėje, norima atidėti vieneriems metams ir įgyvendinti tiesiog prieš kitus Seimo rinkimus.

Reikia pripažinti, kad šiuo metu makroekonominės prielaidos mokesčiams mažinti arba viešosioms išlaidoms didinti yra nelabai palankios. Įvairių institucijų vertinimais, Lietuvos eksportui jau pritaikytos Rusijos sankcijos sulėtins šalies ekonomikos plėtrą 0,5-1 proc. punkto, taip pat tvyro neapibrėžtumas dėl galimų naujų sankcijų ateityje. Per pirmuosius tris šių metų ketvirčius valstybės biudžetas patyrė rimtą pajamų, ypač PVM, surinkimo įtampą ir kol kas negalima tvirtinti, kad 2014 m. pajamų planas bus įvykdytas.

Be to, valstybė jau priėmė įsipareigojimus dėl krizės metais sumažintų senatvės pensijų kompensavimo, artimiausiais metais numatyta nuosekliai didinti krašto apsaugai skirtas lėšas, galiausiai valdžia išklė tikslą 2016 m. įgyvendinti biudžetą be deficito. Tokiomis aplinkybėmis lieka labai nedaug erdvės plačioms socialinėms programoms įgyvendinti, o mokesčių reforma turėtų būti fiskaliniu požiūriu neutrali, t.y. pati savaime nedidinti biudžeto deficito. Visgi minėtąjį neutralumą mes suvokiame plačiau nei aritmetinio pliuso ar minuso skaičiavimą mokesčius padidinus arba sumažinus. Sumažinus darbo mokesčius, sumažėtų paskatos

Kai kuriose srityse valdančioji koalicija gali tikėtis opozicijos paramos, tačiau ji nėra iš anksto garantuota.

Sumažėjus gamtinių dujų kainai, naująjį šildymo sezoną formuojasi palankios sąlygos panaikinti PVM lengvatą šildymui.

slėptis šešėlyje ir išaugtų apmokestinimo bazė, būtų surenkama daugiau įplaukų iš vartojimo mokesčių, todėl mokesčių praradimas būtų toli gražu neproporcingas tarifo sumažėjimui. Atvirkščiai, mokesčių didinimas skatintų verslo subjektus ir gyventojus elgtis priešingai, todėl buhalterinis papildomų mokesčių įplaukų planavimas būtų nekorektiškas.

Šį rudenį valdžiai teks nuspręsti, ar toliau taikyti, ar vis dėlto pagaliau atsisakyti lengvatinio PVM tarifo centralizuotam šildymui. Sumažėjus gamtinių dujų kainai ir veikusiai atpigiant šildymo paslaugoms naująjį sezoną, formuojasi palankios sąlygos panaikinti PVM lengvatą šildymui. Mūsų nuomone, pagrįstai kritikuojama, kad, skirtingai nei tikslinių kompensacijų atveju, šia lengvata naudojasi ir turtingi namų ūkiai, todėl ji nėra tokia socialiai teisinga, kaip atrodo iš pirmo žvilgsnio.

Rusijai įvedus sankcijas Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių gamintojams, kai kurie šalies politikai pasiūlė net praplėsti PVM lengvatų sąrašą, laikydami šią priemonę efektyvia prekių pardavimo problemoms spręsti. Kaip jau ne kartą minėjome ankstesniuose „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ numeriuose, lengvatinio PVM tarifo perkėlimas į mažmeninę prekės kainą priklauso nuo prekybos sektoriaus atstovų elgesio. Praeityje jau ne kartą buvo konstatuota, kad prekių kainos menkai sureaguodavo į PVM politikos pokyčius, kurie taip ir nepasiekdavo galutinio vartotojo. Be to, lengvatiniai PVM tarifai nėra adekvatus būdas lietuviškų prekių konkurencingumui kitų šalių gaminių atžvilgiu atstatyti. Problema yra ne tai, kad importo produktams taikomas mažesnis PVM tarifas oficialiuose prekybos taškuose, o tai, jog klesti neapskaityta prekyba kaimyninėse šalyse (Lenkijoje) įsigytais maisto produktais.

Lietuva turėtų apsispręsti, ar ji nori tik imituoti gyventojų nekilnojamojo turto mokesť, ar realiai jį apmokestinti. Antruoju atveju svarstyтина laipsniško neapmokestinamojo NT dydžio mažinimo nuo 1 mln. Lt iki 500 tūkst. Lt idėja. Tai sukurtų tvirtesnį pagrindą savivaldybių finansams ir įgalintų įgyvendinti reikalingus aplinkos infrastruktūrai plėtoti projektus. Norint darbais, o ne žodžiais gerinti mažai uždirbančiųjų materialinę padėtį, reikėtų toliau nuosekliai kelti neapmokestinamojo pajamų dydžio kartelę. Pavyzdžiui, antrąjį 2014 m. ketvirtį, palyginti su tuo pačiu 2013 m. ketvirčiu, vidutinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje padidėjo 4,6 proc., tuo tarpu neto – 5 proc. To priežastis – nuo 2014 m. sausio 1 d. pasikeitusi (padidinta nuo 470 Lt iki 570 Lt) LR gyventojų pajamų mokesčio įstatyme nustatyta NPD ir papildomo NPD dydžio skaičiavimo tvarka. Beje, kuo mažesnį darbo užmokestį gavo konkretus darbuotojas, tuo didesnis buvo atotrūkis tarp jo bruto ir neto darbo užmokesčio pokyčio.

Siekiant sukurti bent minimalias prielaidas diskusijai dėl progresinio gyventojų pajamų mokesčio Lietuvoje reikalingumo, turėtų būti nustatytos Sodros įmokų lubos.

Galiausiai siekiant sukurti bent minimalias prielaidas diskusijai dėl progresinio gyventojų pajamų mokesčio Lietuvoje reikalingumo, turėtų būti nustatytos Sodros įmokų lubos. Neribotas Sodros įmokų dydis ir progresiniai GPM tarifai tuo pat metu būtų nonsensas, paverčiantis Lietuvą viena iš daugiausiai samdomojo darbo pajamas apmokestinančių valstybių pasaulyje. Žinoma, laisvai keistis nuomonėmis minėtuoju klausimu įmanoma tik atsakius sustabarėjusių ideologinių aksiomų ir išsamiai išanalizavus atskirų valstybių mokesčių sistemų panašumus bei skirtumus.

Makroekonomikos būklė ir prognozės

Pastaruoju metu Lietuvos ekonomikos perspektyvos vertinamos beveik vien tik per Rusijos ir Ukrainos konflikto pasekmių prizmę. Nors toks požiūris yra visiškai suprantamas, jis nukreipia dėmesį nuo kertinių makroekonominių elementų – verslo konkurencingumo, darbo rinkos lankstumo, valstybės finansų sistemos stabilumo, viešųjų finansų politikos planų. Galima pasidžiaugti, kad kol kas Lietuvos ekonomika stovi ant tvirtų pagrindų ir tai pažymi šiuo metu mūsų šalyje besilankančių tarptautinių kredito reitingų agentūrų atstovai. Euro įvedimas 2015 m. taps dar vienu veiksniu, suteikiančiu atsparumo geopolitiniams iššūkiams, tačiau nesuvaldytas kainų apvalinimo procesas galėtų pakirsti gyventojų pasitikėjimą šiuo bene svarbiausiu pastarąjį dešimtmetį ekonominiu projektu.

2014-ieji nestokojo audringų naujienų iš karštųjų pasaulio taškų, o kai kurias didžiausias Lietuvos įmonės ėmė slėgti nauji iššūkiai. Nepaisant to, šalies ekonomika kol kas „neužsikrėtė“ neigiamomis tendencijomis. Statistikos departamento duomenimis, antrąjį 2014 m. ketvirtį realusis BVP padidėjo 3,1 proc., palyginti su atitinkamu praėjusių metų laikotarpiu. Taigi ūkis riedėjo kaip riedėjęs ir išlaikė daugmaž panašios spartos augimo tempą nuo 2012 m. pradžios. Lemiamomis kliūtimis ekonomikai kol kas netapo nei Rusijos ar kitų prekybos partnerių patiriami ūkio sunkumai, nei atskiros problemos (pavyzdžiui, kritusios naftos perdirbimo maržos Europoje arba aukštos gamtinių dujų kainos), su kuriomis susiduria stambios įmonės, nei trapios vartotojų nuotaikos.

Nors ir tenka konstatuoti, jog eksportas prarado ūkio variklio vaidmenį, užsienio prekybos padėtis antrąjį 2014 m. ketvirtį, palyginti su metų pradžia, šiek tiek pagerėjo. Palyginti su tuo pačiu 2013 m. laikotarpiu, prekių ir paslaugų eksportas sumažėjo 0,2 proc., o importas padidėjo – 1,2 proc. Jeigu ne naftos perdirbimo gamyklos sunkumai, užsienio prekybos būklė būtų buvusi dar tvirtesnė. Tiesa, kaip galima spręsti iš pramonės produkcijos ir transporto sektoriaus augimo, antrąjį ketvirtį ir *Orlen Lietuvos* veikla buvo aktyvesnė negu metų pradžioje. Kita vertus, šios gamyklos įtaka šalies BVP gana kukli, nors atskiram regionui ji didžiulė.

Pagrindiniu ūkio amortizatoriumi antrąjį 2014 m. ketvirtį buvo investicijų ir nekilnojamojo turto rinkos atsigavimas. Statistikų vertinimais, minėtu laikotarpiu smarkiausiai ūgtelėjo statybų sektoriaus pridėtinė vertė. Šiomet nekilnojamojo turto rinka galiausiai išjudėjo iš sąstingio taško, kuriame buvo įstrigusi kone penkerius metus. Postūmį suteikė ne tik gyventojų lūkesčiai, jog įvairūs nekilnojamojo turto objektai brangs (dėl euro įvedimo, leidimo parduoti žemę užsieniečiams ar tiesiog dėl įsitikinimo, kad „butai brangs“), bet ir gerėjanti namų ūkių bei įmonių finansinė padėtis. Šie veiksniai įpūtė daugiau gyvybės pastaraisiais metais infrastruktūros projektais plėtrą maitinusiame statybos sektoriui. Vis dėlto nekilnojamojo turto rinkos, statybų ir investicijų atsigavimas tebėra palyginti nuosaikus ir toli gražu neprilygsta prieš krizę buvusiam veiklos mastui, o pastaruoju metu apskritai nutrūko.

Terpė vartojimo plėtrai šiuo metu yra palanki. Auga realus darbo užmokestis ir perlaidų iš užsienio suma, infliacija yra itin žema, daugiau laisvų pinigų gyventojams rudenį ir žiemą paliks pigianti šilumos energija, nuo spalio 1 d. bus

Nors eksportas prarado ūkio variklio vaidmenį, užsienio prekybos padėtis antrąjį 2014 m. ketvirtį, palyginti su metų pradžia, šiek tiek pagerėjo.

Antroje metų pusėje eksportas į Rusiją nukentės labiau negu metų pradžioje dėl silpnos šios šalies ekonomikos ir įsigaliojus prekybos sankcijoms.

keliama MMA. Dalį vartotojų daugiau pirkti skatina ir būsimas euro įvedimas, nerimaujant, jog kainos po to didės. Bene vienintelis šešėlis, krentantis ant vartojimo perspektyvų, yra kai kurių gyventojų noras taupyti juodai dienai, baiminantis euro įvedimo pasekmių ar geopolitinių konfliktų gilėjimo. Statistinės departamento duomenimis, mažmeninės ir didmeninės prekybos pridėtinė vertė antrąjį 2014 m. ketvirtį taip pat turėjo teigiamos įtakos BVP augimui.

Deja, artimiausioje ateityje tikrai ne viskas eisis kaip sviestu patepta. Susirūpinimą kelia kai kurių svarbių eksporto rinkų, visų pirma Rusijos ir kitų Rytų valstybių, padėtis. Tikėtina, kad antroje metų pusėje eksportas į Rusiją nukentės labiau negu metų pradžioje dėl silpnos šios šalies ekonomikos ir įsigaliojus prekybos sankcijomis.

Įmonės, dirbančios su Rusija, dažnai sakosi jau parengusios planą B, kuriam, žinoma, pasitarnautų ir prognozuojamas Vakarų Europos bei kai kurių Skandinavijos šalių ekonomikos augimas. *Orlen Lietuvos* veikla antrąjį ketvirtį taip pat pagyvėjo, ko gero, tik laikinai. Optimizmo neteikia aukštas struktūrinis nedarbas ir kvalifikuotų darbuotojų stygius, galintis tapti vienu iš ūkio plėtrą ribojančių veiksnių. Teigiama euro įvedimo įtaka ekonomikai labiau pasireikš vidutiniu laikotarpiu, o artimiausiu metu įmonės kaip tik patirs papildomų išlaidų, ypač finansų ir prekybos sektoriuose.

Pramonės produkcija palyginamosiomis kainomis 2014 m. liepos mėn., palyginti su birželio mėn., išaugo 5,5 proc., o pašalinus sezono įtaką – 1,6 proc. Per mėnesį labiausiai padidėjo pagrindinių vaistų pramonės gaminių ir farmacinių preparatų gamybos (45,9 proc.), pagrindinių metalų gamybos (19,7 proc.), rafinuotų naftos produktų gamybos (18,2 proc.), gėrimų gamybos (17,6 proc.), kitų nemetalo mineralinių produktų gamybos (13,3 proc.), drabužių siuvimo (8,5 proc.) ir popieriaus bei popieriaus gaminių (8,2 proc.) produkcija. Naftos produktų gamybos ūgtelėjimas čia neturėtų klaidinti, kadangi tai yra tik konkretų mėnesį užfiksuotas teigiamas pokytis, tuo tarpu bendrovės *Orlen Lietuva* problemos niekur nedingo, veikiau atvirkščiai – įmonės ir valdžios bendradarbiavimas užstrigo.

Per mėnesį labiausiai smuktelėjo kitų transporto priemonių ir įrangos gamybos (40 proc.), tekstilės gaminių gamybos (13,6 proc.), mašinų ir įrangos remonto ir įrengimo (7,9 proc.), metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrenginius, gamybos (3,7 proc.) produkcija.

Šių metų sausio–liepos mėn., palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, pramonės produkcija palyginamosiomis kainomis sumažėjo 1,4 proc., pašalinus darbo dienų įtaką – 0,8 proc. Pažymėtina, kad pirmąjį šių metų ketvirtį pramonės gamybos nuosmukis buvo kur kas didesnis. Viena iš priežasčių yra ta, kad pastaruoju metu koreguojasi 2013 m. palyginimo bazė, kadangi Lietuvos naftos perdirbimo giganto *Orlen Lietuva* sunkumai prasi-dėjo maždaug prieš metus. Statistiniu požiūriu, naftos produktų gamybos pokytis palaipsniui nustos vaidinti pagrindinio pramonės gamybos metinio nuosmukio veiksnio vaidmenį.

Verslininkai nesėdėjo sunėrę rankų ir jau pirmąjį šių metų pusmetį stengėsi diversifikuoti rinkas.

Nors daugelio Lietuvos ekonomikos raidą analizuojančių ir prognozuojančių institucijų nuomone, Rusijos sankcijos maisto produktams ir tekstilėi į šią šalį įvežti gali „atimti“ iš Lietuvos maždaug 0,5–1 proc. BVP, šalies verslininkai nesėdėjo sunėrę rankų ir pirmąjį šių metų pusmetį stengėsi diversifikuoti rinkas. Šiam procesui pasitarnavo ir Rusijos ekonomikos lėtėjimas, kuris sumenkinio lietuviškų gaminių paklausą tenykštėje rinkoje.

Pavyzdžiui, iš keturių didžiųjų Lietuvos pieninių – AB Rokiškio sūris, AB Vilkyškių pieninė, AB Pieno žvaigždės ir AB Žemaitijos pienas – bent dvi pirmosios sąmoningai mažino pardavimų Rusijoje apimtį. Tuo metu, kai kitose eksporto rinkose pardavimai didėjo, lietuviškos kilmės pieno produktų srautas į Rusiją pirmąjį šių metų pusmetį, palyginti su tuo pačiu 2013 m. laikotarpiu, sumenko 30,7 mln. Lt arba 10,2 proc. Labiausiai iš pieno produktų į Rusiją sumažėjo sūrių ir varškės eksportas – 27 mln. Lt arba 10,1 proc.

Tiesa, reikia atsižvelgti į tai, kad pirmojo šių metų pusmečio statistikai atsiliepė praėjusį rudenį Rusijos paskelbtas embargas lietuviškiems pieno produktams, kuris buvo atšauktas tik sausio mėn. Po to mūsų gamintojai nebesistengė atstatyti buvusios pardavimų apimtys ir rinkosi pasyvią strategiją – naujų pardavimo kanalų neieškojo ir pagamindavo tiek sūrių ir kitų produktų, kiek paprašydavo senieji partneriai. Reikia pripažinti, kad buvo sudėtinga ar net neįmanoma iš karto pakeisti tokią didelę rinką kaip Rusija kita šalimi, todėl teko pamažu didinti eksportą į keletą šalių, su kuriomis buvo prekiaujama iki tol – Olandiją, Italiją, Latviją, Vokietiją, Rytų šalis.

Šalies pieno perdirbimo bendrovės nėra nusiteikusios visiems laikams pamiršti kelią į Rusiją ir yra pasirengusios rinkai atsidiarius ten vėl grįžti. Kita vertus, dabartinis embargas veikiausiai bus skausmingesnis nei ankstesnysis, kadangi jis, matyt, truks ilgiau. Importo į Rusiją draudimui užsitęsęs pusę metų ar ilgesnį laikotarpį, atsivėrusių rinkos nišą užims kiti prekės ženklai ir juos vėl išstumti be papildomų rinkodaros investicijų bus gana sunku. Kad ir kaip būtų, pieno sektorius stengiasi išnaudoti alternatyvių rinkų potencialą ir neketina aukoti išaugusių pardavimų į šias šalis net tada, kai Rusija vėl atsivers.

Importo į Rusiją draudimui užsitęsęs ilgesnį laikotarpį, atsivėrusių rinkos nišą užims kiti prekės ženklai ir juos vėl išstumti be papildomų rinkodaros investicijų bus gana sunku.

Kitas apdirbamosios pramonės sektorius, kurį taip pat „užkabino“ sankcijos, yra tekstilės gamyba. Tekstilinių vertinimu, Rusijos draudimas Europos Sąjungos tekstilės įmonėms dalyvauti viešojo pirkimo konkursuose gali būti skausmingas pavienėms Lietuvos lengvosios pramonės įmonėms, tačiau dramatiško poveikio visam sektoriui neturės. Statistikos departamento duomenimis, į Rusiją eksportuojama tik 2,1 proc. lietuviškos kilmės tekstilės ir ši šalis yra vienuoliktoji pagal svarbą mūsų lengvosios pramonės eksporto rinka. Tiesa, reali eksporto į Rusiją apimtis gali būti didesnė, kadangi daug prekių parduodama per tarpininkus offšorinėse šalyse.

Nors Lietuvos bendrovės nėra aktyvios rusiškų konkursų valstybės užsakymams gauti dalyvės, netiesioginius draudimo padarinius gali patirti tos šalies įmonės, kurios vykdo Rusijos valstybinius užsakymus kaip subrangovai. Lengvosios pramonės įmonėms ypač svarbu, kad Lietuvos diplomatijos atstovai suaktyvintų veiklą įdomiose šiam sektoriui Vidurinės Azijos šalyse (Kazachstane, Azerbaidžane, Uzbekistane), Viduriniuosiuose Rytuose ir JAV.

Šie metai **kasybos ir karjerų eksploatavimo** įmonėms yra gana stabilūs ir sėkmingi. Šio sektoriaus produkcija palyginamosiomis kainomis 2014 m. sausio–liepos mėn. buvo 9,4 proc., o pašalinus darbo dienų skaičiaus įtaką – 8,9 proc. didesnė nei prieš metus.

Atvirkščiai, **energetikos** sektoriui šiais metais nepavyksta stabilizuoti savo veiklos rodiklių ir jie toliau ritasi nuokalnėn. Elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo produkcija palyginamosiomis kainomis 2014 m. sausio–liepos mėn. buvo 12,3 proc., pašalinus darbo dienų įtaką, – 12,4 proc. mažesnė nei prieš metus. Aukštos energetinių išteklių kainos nepaėjo be pėdsakų, versdamos namų ūkius ir verslą riboti jų paklausą. Ilguoju laikotarpiu tai turėtų būti naudinga šalies ekonomikai, kadangi padeda sumažinti energetinių išteklių sąnaudas pagaminto BVP vienetui.

VAE perspektyva pamažu virsta miražu ir dėl vietos energetikos specialistų skepticizmo, ir dėl atviro kitų Baltijos šalių nenoro dalyvauti projekte.

Iki šių metų pabaigos arba vėliausiai kitų metų pradžioje ketinama patvirtinti naują Nacionalinę energetikos strategiją, kuri be kita ko turėtų atsakyti ir į klausimus dėl elektros energijos generavimo pajėgumų Lietuvoje, tuo pačiu ir dėl Visagino atominės elektrinės (VAE) projekto likimo. Vyriausybei įteikta Lietuvos energetikos instituto parengta strateginės plėtros studija, kurioje pateikti keli valstybės energetikos sektoriaus plėtros scenarijai, įtraukiant ir tai, kokius elektros generavimo pajėgumus turės plėtoti Lietuva per artimiausius kelerius ar keliolika metų. Studijoje suformuluoti pasiūlymai dėl šilumos ūkio pertvarkos jau padėjo parengti Nacionalinę šilumos ūkio plėtros 2014–2020 m. programą, kurią Vyriausybė priėmė šių metų balandžio mėn. Mūsų nuomone, VAE perspektyva pamažu virsta miražu ir dėl vietos energetikos specialistų skepticizmo, ir dėl atviro kitų Baltijos šalių nenoro dalyvauti projekte.

Rugpjūčio pabaigoje Lietuvos energijos antrinė bendrovė *Litgas* pasirašė su Norvegijos energetikos milžine *Statoil* dujų tiekimo sutartį, kuri pralaužė *Gazprom* dujų pardavimo mūsų šaliai monopolį. Ši sutartis leis Lietuvai būti kur kas lankstesnei apsirūpinant energijos žaliavomis per šiuo metu Klaipėdoje statomą suskystintų gamtinių dujų (SkGD) terminalą. *Statoil* artimiausius penkerius metus *Litgas* parduos po 540 mln. kubinių metrų dujų – minimalų kiekį, kuris užtikrins SkGD terminalo ekonominį efektyvumą.

Nors kainodaros formulė neatskleista, jau dabar aišku, kad ją lems ne naftos produktų kainų krepšelis, kurį taiko *Gazprom*, o situacija Šiaurės ir Šiaurės Vakarų Europos dujų rinkose. Kainos nustatymo atspirties tašku pasirinktas britų NBP (angl. *National Balancing Point*) indeksas – išvestinis iš įvairių šaltinių importuojamų į Jungtinę Karalystę gamtinių dujų kainų rodiklis. Skaičiuojant dujų kainą pagal tokį orientyrą, pastaruosius keletą mėnesių dujos būtų kainavusios 900–1000 Lt už 1000 kub. m. *Gazprom* vamzdžiu tiekiamų dujų kaina šiuo metu yra 370 JAV dolerių/1000 kub. m, arba 990 Lt dabartiniu valiutos kursu.

Nuo kitų metų pradžios, įsigydama dujas iš skirtingų šaltinių, Lietuva galės lanksčiau formuoti vartotojams parduodamų dujų struktūrą. Iš *Statoil* įsigytos dujos bus skirtos šilumos ir elektros gamybai už reguliuojamą kainą. 2013 m. šilumos ir energijos gamintojai šiuo tikslu suvarijo maždaug 750–800 mln. kub. m dujų, todėl dalį jų gali tekti įsigyti ne iš *Litgas*, o iš kitų tiekėjų.

Mažmeninės prekybos, išskyrus variklinių transporto priemonių ir motociklų didmeninę ir mažmeninę prekybą bei remontą, įmonių apyvarta be PVM palyginamomis kainomis (toliau – mažmeninė prekyba) šių metų liepos mėn., palyginti su 2013 m. liepos mėn., ūgtelėjo 4,1 proc. Ilgokai pagal apyvartos augimo tempą lyderio pozicijas išlaikiusi naudotų daiktų mažmeninė prekyba staiga tapo autsai-dere – per metus apyvarta smuktelėjo 7,3 proc. Taip pat sumenko kita mažmeninė prekyba nespecializuotose parduotuvėse (11,4 proc.), maisto, gėrimų ir tabako mažmeninė prekyba specializuotose parduotuvėse (7,4 proc.) bei informacijos ir ryšių technologijų įrangos, kultūros ir poilsio prekių, laikrodžių, juvelyrinių dirbinių bei kitų naujų prekių specializuota mažmeninė prekyba (0,7 proc.).

Nesustabdomas specializuotos maisto produktų prekybos traukimas „nepataiko“ į taktą su šiuo metu Vakarų Europos šalyse išryškėjusiomis tendencijomis.

Nesustabdomas specializuotos maisto produktų prekybos traukimas „nepataiko“ į taktą su šiuo metu Vakarų Europos šalyse išryškėjusiomis tendencijomis. Viena iš jų – mažėja apsipirkimas didžiuosiuose, miesto pakraščiuose esančiuose prekybos centruose ir žmonės „atranda“ senus gerus maisto produktų prekybos taškus netoli savo gyvenamosios vietos. Kita vertus, atsižvelgiant į tai, kad pirkimo mados plinta Lietuvoje smarkiai vėluodamos, nenustebtume, jeigu mažosios prekybos renesansas prasidėtų po kelerių metų. Dar viena būtina tokio atgimimo prielaida – gyventojų perkamoji galia turi nuosekliai didėti. Deja, iki to momento iš šio specializuoto prekybos segmento gali būti ne kažin kas ir belikę.

Daugelis mažmeninės prekybos sektorių išsaugojo augimo trajektoriją. Pavyzdžiui, garso ir vaizdo įrangos, įrašų, metalo dirbinių, dažų ir stiklo, elektrinių buitinių prietaisų, baldų ir apšvietimo įrangos specializuota mažmeninė prekyba per metus išaugo 9,7 proc., įkandin jos tekstilės, drabužių ir avalynės specializuota mažmeninė prekyba – 4,9 proc., automobilių degalų mažmeninė prekyba – 4,8 proc., farmacijos, medicinos ir kosmetikos prekių specializuota prekyba – 4,8 proc. ir mažmeninė prekyba nespecializuotose parduotuvėse, kuriose vyrauja maistas, gėrimai ir tabakas – 2,0 proc. Tai leidžia pakartoti praėjusiame „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ leidinyje skelbtą įžvalgą, kad antrojo ir trečiojo būtinumo prekių paklausa auga sparčiau nei gyvybinio būtinumo prekių, tačiau tas atotrūkis nebėra toks akivaizdus.

Lietuvos prekybos sektoriui kritiškai svarbi buvo rugpjūčio 22 d., kuomet Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos ir kitų kontroliuojančių institucijų atstovai pradėjo tikrinti, ar prekių ir paslaugų kainos jų skelbimo vietose nurodytos litais ir eurais, taip pat ar kainos į eurus perskaičiuotos teisingai. Nustačius pažeidimus dėl kainų skelbimo litais ir eurais, pirmą kartą bus apsiribojama simbolinėmis sankcijomis. Už pakartotinius pažeidimus sankcijos bus rūstesnės – fiziniams asmenims bus skiriama iki 5000 Lt, o juridiniams asmenims – nuo 1000 Lt iki 10 000 Lt baudos.

Produktų ir paslaugų kainos litais ir eurais privalo būti nurodomos visose prekybos ir paslaugų teikimo vietose, kuriose siūloma įsigyti prekę ar paslaugą, prekių ir paslaugų reklamoje, nuotolinės prekybos ir paslaugų teikimo vietose – internetinėse parduotuvėse, teleparduotuvėse, grupinių apsipirkimų tinklalapiuose, interneto tinklalapiuose, kuriuose reklamuojamos prekės ar paslaugos ir skelbiamos jų kainos. Pardavėjai ir paslaugų teikėjai, kurie verčiasi išnešiojama ar išvežiojama prekyba, taip pat prekiauja ar teikia paslaugas turgavietėse nuo lauke pastatytų laikinųjų prekybos įrenginių (prekystalių, vežimėlių), kilnojamuose nameliuose, vagonėliuose, iš automobilių ar kitose turgavietėse, kuriose nereikalaujama įrengti kasos aparato, informaciją apie prekių kainas dviem valiutomis vartotojams turi pateikti žodžiu.

Artėjant rudenii vartotojų nuotaiikos Lietuvoje šiek tiek suprastėjo – daugėja manančiųjų, kad jų finansinė situacija pablogės. Statistikos departamento duomenimis, vartotojų pasitikėjimo rodiklis rugpjūtį buvo minus 20 ir, palyginti su liepa, smuktelėjo 6 punktais. Vertindami savo namų ūkio finansinę perspektyvą per artimiausius 12 mėnesių, 15 proc. gyventojų tikėjosi, kad ji pagerės, o vasarą tokių optimistų buvo 24 proc. Atvirkščiai, besitikinčiųjų pablogėjimo gretos ūgtelėjo nuo 17 proc. liepą iki 32 proc. rugpjūtį. Pesimistiškiau vertinama ir visos šalies ekonomikos artimiausia ateitis.

Artėjant rudenii vartotojų nuotaiikos Lietuvoje šiek tiek suprastėjo – daugėja manančiųjų, kad jų finansinė situacija pablogės.

Vartotojų pesimizmas nebūtinai tiesiogiai lemia vartojimo sumažėjimą. Dabartinį gyventojų nuotaiikų pablogėjimą aiškintume aštrėjančiu Rusijos–Ukrainos konfliktu, didinančiu įtampą visame regione, be to, artėja euro įvedimas, kurį daug gyventojų sutinka toli gražu ne vienareikšmiškai. Pastarasis veiksnys net skatina ilgalaikių vartojimo prekių pirkimą, jeigu konkretus žmogus yra įsitikinęs, kad įvedus eurą prekės smarkiai pabrangs ir būtina tam užbėgti už akių. Vartotojų skepticizmą padidino ir kai kurių verslininkų elgesys – jie suskubo apvalinti kainas eurais, nelaukdami kol prasidės privalomo kainų skelbimo abiem valiutomis laikotarpis.

Kol kas taupymo juodai dienai reiškinys Lietuvoje neišplito, tačiau žvangant ginčiams Ukrainos teritorijoje, negalima atmesti tikimybės, jog dalis namų ūkių ims rengtis blogiausiam scenarijui – pirks negendančius maisto produktus, kaups santaupas konservatyviausiu pavidalu, t.y. tauriaisiais metalais, grynaisiais eu-

rais, doleriais ir pan. Tikslinga atidžiai stebėti mažmeninės prekybos apyvartos struktūros pokyčius, kurie paliudytų, kaip jautriai į išorės veiksnius reaguoja šalies namų ūkiai ir koks vartotojo elgesio modelis įsivyrauja.

Žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuje smarkiai išsiskyrė gyvulininkystės ir augalininkystės plėtros tendencijos. 2014 m. sausio–liepos mėn., palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, supirkta daugiau galvijų – 10,9 proc., natūralaus riebumo pieno – 8,4 proc., paukščių – 6,6 proc., tačiau mažiau supirkta vaisių ir uogų – 27,4 proc., bulvių – 21,6 proc., avių ir ožkų – 17,8 proc., kiaulių – 8,3 proc., rapsų sėklų – 8,2 proc., javų – 3,9 proc., kiaušinių – 3,2 proc., ir daržovių – 2,3 proc. Kaip matyti, visos augalininkystės veiklos sritys per praėjusius metus patyrė nuosmukį.

Deja, supirkimo kainos pasiekė absoliutų unisoną – visos jos apžvelgiamuoju laikotarpiu sumažėjo. Šių metų liepos mėn., (beje, dar prieš įsigaliojant Rusijos draudimui įvežti kai kurias prekes iš ES į savo teritoriją) palyginti su tuo pačiu praėjusių metų mėnesiu, labiausiai smuktelėjo vaisių ir uogų – 22,5 proc., rapsų sėklų – 19,3 proc., javų – 12,7 proc., natūralaus riebumo pieno – 10,9 proc., bulvių – 10,4 proc., galvijų – 9,4 proc., daržovių – 9,0 proc., avių ir ožkų – 6,5 proc., paukščių – 6,1 proc., kiaulių – 4,2 proc., kiaušinių – 1,6 proc. kainos. Kainų nuosmukis tiesiogiai koreliuoja su žemės ūkio produkcijos pardavimo mažėjimu, išskyrus galvijus, natūralaus riebumo pieną ir paukščius. Deja, Rusijos prekybos embargas tiesiogiai arba netiesiogiai pablogins ir šių sektorių būklę.

Antai Rusijai paskelbus apie draudimą įvežti žemės ūkio ir maisto prekes iš „baudžiamų“ valstybių į savo teritoriją, pieno supirkimo kaina, Žemės ūkio rūmų atstovo duomenimis, Lietuvoje iš karto nukrito nuo 90 ct/kg iki 52 ct/kg, vėliau pienas nežymiai pabrango, tačiau ne už kalnų dar vienas kainų kritimas. Mūsų šalies pieno perdirbėjai, kuriems Rusija – pati pelningiausia rinka, pasiskirstė į dvi stovyklas. Vieni iš jų atgaline data radikaliai sumažino pieno supirkimo kainas ir atsisakė priimti perteklinę žaliavą, kiti bent jau iš pradžių laikėsi pasirašytų sutarčių, tačiau skelbė, kad artimiausiomis savaitėmis kainą vis tiek teks mažinti. Drastiško pieno supirkimo kainų sumažėjimo rugpjūčio pradžioje negalima pateisinti vien tik Rusijos sankcijomis. Prekybos su šia šalimi sustabdymas reikšė tik pelno maržos smukimą, bet ne verslo žlugimą, juolab kad prekės buvo išvežamos ne tik į Rusiją, bet ir į kitas šalis, su kuriomis pasirašytų sutarčių sąlygos nepakito.

Jeigu už pieną ilgiau kaip pusę metų būtų mokama mažiau kaip 65–70 ct/kg, nemažai stambųjų ūkių nuspręstų trauktis iš gamybos ir užsiimtų augalininkyste.

Sektoriaus ekspertų nuomone, jeigu už pieną ilgiau kaip pusę metų būtų mokama mažiau kaip 65–70 ct/kg, nemažai stambųjų ūkių nuspręstų trauktis iš gamybos ir užsiimtų augalininkyste. Pieno perdirbėjų nuomone, Vyriausybei reikia rūpintis ne įmonių, bet ūkininkų palaikymu, o minimaliai supirkimo kainai palaikyti nereikėtų išleisti šimtų milijonų litų.

Žemės ūkio rūmų atstovų nuomone, paramos iš nacionalinio biudžeto veikiausiai nebus, todėl Rusijos sankcijoms užsibuvus vienerius metus ir nuo 2015 m. panaikinus kvotas, pieno gamyba Lietuvoje smarkiai mažės ir ūkininkai trauksis iš pieno gamybos. Žemės ūkio ministerija jau dabar spaudžiama peržiūrėti taisykles, kad paramą gavusieji pieno ūkių savininkai privalo 5 metus nekeisti veiklos krypties.

Europos Komisija paskelbė teiksianti finansinę paramą nuo Rusijos embargo nukentėjusiam ES pieno sektoriui. Pradėta teikti privačiam sviesto, nugriebto pieno miltelių ir tam tikrų sūrių sandėliavimui skirta parama, kuri padengs šių produktų saugojimo 3–7 mėnesius išlaidas. Sviesto ir nugriebto pieno miltelių

intervencinis supirkimas bus pratęstas iki šių metų pabaigos. Šios pieno produktų sektoriui numatytos priemonės papildo skubias rinkos paramos priemones, jau taikomas persikams ir nektarinams.

Žemės rinką išbalansavo 2014 m. gegužės 1 d. įsigaliojęs žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo saugiklių įstatymas ir kiaulininkystės sektoriui smogusi nauja kiaulių maro banga. Be to, Rusijos sankcijos dėl žemės ūkio produkcijos pasėjo paniką pieno ir mėsos perdirbėjų, vaisių bei daržovių augintojų stovykloje. Prognozuota, kad dėl šių veiksnių prekyba žeme turėtų stoti, o žemės kaina – mažėti.

Vis dėlto nekilnojamojo turto prekybos verslo atstovai skelbia, kad nors prekybos žeme mastas smarkiai sumenko, aktyvesnė tapo jos nuomos rinka, kyla nuomos kaina. Galima konstatuoti, jog antrinės rizikos – kiaulių maro ir Rusijos sankcijų – žemės ūkio paskirties žemės rinka kol kas „nepastebėjo“ ir neįvertino jos kaip keliančios pavojų plėtrai.

Manoma, kad egzistuoja keletas veiksnių, amortizuojančių minėtųjų veiksnių poveikį žemės rinkai. Lietuvos žemės ūkio sektorius yra atsparesnis išorės iššūkiams ir turi daugiau vidinių rezervų, nei įprasta manyti. Ūkininkai yra lankstūs ir gali greičiau reaguoti nei perdirbėjai, todėl jie operatyviau keičia pardavimų rinkas arba mažina gamybos apimtį. Įžvelgiama ir tam tikra artėjančio euro įvedimo įtaka – žemės savininkai pradėjo reikalauti, kad už nuomą su jais būtų atsiskaityta kuo greičiau, todėl nuomininkai skuba tartis dėl kitų metų, pasirašomos naujos sutartys.

Transporto sektoriaus veiklos rodiklius slėgė ne tik naftos perdirbėjo *Orlen Lietuva* krizė, bet ir nežinia dėl Rusijos sankcijų poveikio uosto ir geležinkelio apyvartos rodikliams. 2014 m. sausio–liepos mėn. Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste ir Būtingės terminale perkrauta 24,5 mln. t krovinių, t.y. 3 proc. mažiau nei tuo pačiu 2013 m. laikotarpiu. Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste perkrauta 3,1 proc. daugiau, Būtingės terminale – 26,2 proc. mažiau krovinių nei prieš metus. Per septynis 2014 m. mėnesius, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, 21,4 proc. ūgtelėjo birijų ir 7,6 proc. – bendrųjų krovinių krova, kita vertus, 25,9 proc. sumenko skystųjų krovinių krova. Žalios naftos ir naftos produktų krova smuktelėjo 27,9 proc., o ji sudarė net 87,6 proc. visų skystųjų krovinių.

Geležinkelių transportu šių metų sausio–liepos mėn. vežta 27,6 mln. t krovinių, arba 0,3 proc. daugiau nei tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu. Vidaus vežimo maršrutais gabenta 7,7 mln. t, arba 9,2 proc. mažiau, tarptautiniais – 19,8 mln. t, arba 4,6 proc. daugiau nei prieš metus.

Lietuvos oro bendrovių lėktuvais šių metų sausio–liepos mėn. skraidinta 277,4 tūkst. keleivių, arba 19 proc. daugiau nei prieš metus. Keleivių vežimo apyvarta sudarė 546 mln. keleivio kilometrų ir, palyginti su 2013 m. sausio–liepos mėn., išsaugo 15 proc. Lietuvos oro bendrovių lėktuvais vežta 437 tonos krovinių ir pašto, arba 28,4 proc. mažiau nei praėjusių metų sausio–liepos mėn., o krovinių apyvarta sumenko 35,8 proc. ir sudarė 249 tūkst. tonkilometrų.

Kol kas Rusijos sankcijos dar nepridarė apčiuopiamos žalos transporto sektoriui. Vienas iš pirmųjų signalų galėtų būti vėlavimas atsiskaityti, tačiau iki šiol prašymai atidėti mokėjimus buvo pavieniai. Anksčiau su Rusija aktyvius verslo santykius palaikiusios įmonės mėgina persiorientuoti į kitas rinkas, tačiau tai yra nemažai įdirbio ir laiko reikalaujantis procesas. Kelių transporto įmonių atstovų nuomone, persiorientuojant dirbti Vakarų Europoje sąnaudos išauga maždaug 15 proc., kadangi 40 proc. pabrangsta degalai, atsiranda kelių mokes-

Nors prekybos žeme mastas smarkiai sumenko, aktyvesnė tapo jos nuomos rinka, kyla nuomos kaina.

Kol kas Rusijos sankcijos dar nepridarė apčiuopiamos žalos transporto sektoriui.

čių, kurių Rusijoje nereikia mokėti. Padidėjus paslaugų savikainai, bendrovėms teks tenkintis minimalia pelno marža, be to, visu aktualumu iškils apyvartinių lėšų klausimas.

Jau iki sankcijų paskelbimo Europos rinkoje per didelės transporto paklausos nebuvo, o dabar savo paslaugas rinkoje siūlys dar daugiau Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos vežėjų, kurie neteko Rusijos užsakymų. Sumažės vežimo frachtai, gabenimo paslaugų kainos pradės kristi, suspausdamos pelno maržą iš kitos pusės. Tai nebūtinai lems transporto įmonių bankrotus, kadangi situacija iš esmės priklausys nuo sankcijų ilgalaikiškumo. Vis dėlto mažiesiems rinkos žaidėjams, kurie negali taip lengvai pasukti vairą į Vakarų, gali būti itin sudėtinga išgyventi.

Šių metų javų derlius jau suaktyvino Klaipėdos jūrų uosto apyvartą.

Šių metų javų derlius jau suaktyvino Klaipėdos jūrų uosto apyvartą. Grūdų krovos apimtis uoste tiesiogiai priklauso nuo šalyje užauginamo grūdų kiekio. Per metus šalies ūkininkai užaugina maždaug 4 mln. t grūdų, apie 2 mln. t suvartojama vidaus rinkoje, dar apie 2 mln. t eksportuojama. Daugiausia krovos darbų tenka Klaipėdos, mažiau – Liepojos uostui.

Sezono pakilimas prasidėjo rugpjūčio mėnesį ir tęsis iki spalio pabaigos. Šiemetė grūdų krovos apimtis priklausys ne tik nuo derliaus, bet ir nuo rinkos konjunktūros: dabartinė grūdų kaina nėra aukšta, todėl dalis ūkininkų gali derlių sandėliuoti, tikėdamiesi, kad vėliau kaina kils. Uoste sandėliuojami daugiausia lietuviškos kilmės grūdai, tačiau uostas yra atviras ir grūdų tranzitui.

Visgi pritraukti tranzitinių grūdų nėra taip paprasta. Ankstesniais metais Klaipėdos uoste buvo kraunami grūdai iš Kazachstano, bet tai buvo išskirtinis atvejis dėl gero tenykščio derliaus. Rusijos rytiniame regione didžioji dalis užauginamų grūdų ten yra ir suvartojama, o jei ir eksportuojama – tai tik per Juodosios jūros uostus. Didžiausia šio sezono naujovė – uoste sandėliuojami skandinaviški grūdai. Dažniausiai grūdai į uostą atvežami geležinkeliu arba autotransportu, tačiau pradėti priimti ir grūdai laivais. Klaipėdos uoste yra vienos iš didžiausių talpyklų Baltijos šalyse, o uosto gylis leidžia visiškai pakrauti didelės talpos *Panamax* laivus, todėl grūdai atgabenami mažesniais laivais ir perkraunami į didžiuosius laivus.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, antrąjį 2014 m. ketvirtį **statybos** darbų atlikta už 2,2 mlrd. Lt. Palyginti su atitinkamu 2013 m. ketvirčiu, statybos darbų apimtis palyginamosiomis kainomis padidėjo 16,8 proc. Antrąjį šių metų ketvirtį, palyginti su pirmuoju ketvirčiu, statybos darbų šalyje apimtis ūgtelėjo 73,8 proc., pašalinus sezono įtaką, sumenko 3,5 proc. Apžvelgiamąjį ketvirtį šalies teritorijoje atlikta 94 proc. visų statybos darbų (už 2,1 mlrd. Lt), užsienyje – 6 proc. (už 132 mln. Lt).

Lietuvos statistikos departamentas, remdamasis Lietuvos Respublikos statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros sistemos *Infostatyba* duomenimis, paskelbė, kad antrąjį šių metų ketvirtį šalyje baigti statyti 1258 pastatai, iš jų 1006 gyvenamieji pastatai. Gyvenamuosiuose namuose įrengti 1529 butai, kurių naudingasis plotas sudarė 195,9 tūkst. kv. m, t.y. 31,4 proc. daugiau nei atitinkamą 2013 m. ketvirtį. Daugiau kaip 2/3 (68,8 proc.) visų baigtų statyti butų buvo įrengti individualiuosiuose namuose, daugiabučiams namams teko 31,2 proc. visų pastatytų butų. Vidutinis buto naudingasis plotas individualiame name buvo 154,4 kv. m, buto daugiabutyje – 70,2 kv. m.

Antrąjį 2014 m. ketvirtį 38,5 proc. visų baigtų statyti butų buvo Vilniaus apskrityje, 23,9 proc. – Kauno, 21,1 proc. – Klaipėdos.

Apžvelgiamąjį ketvirtį šalyje baigti statyti 252 negyvenamieji pastatai, kurių bendrasis plotas sudarė 181,7 tūkst. kv. m, t.y. 34 proc. daugiau nei analogišką 2013 m. ketvirtį. Daugiausia pagal bendrąjį plotą baigta statyti gamybos, pramoninių ir sandėlių pastatų (69,8 tūkst. kv. m) bei prekybos, viešbučių ir maitinimo įmonių pastatų (38,1 tūkst. kv. m), pagal teritorinį pasiskirstymą 31,6 proc. visų negyvenamųjų pastatų buvo pastatyta Vilniaus, 22,9 proc. – Kauno, 20,3 proc. – Klaipėdos apskrityse.

Remiantis *Infostatyba* duomenimis, pirmąjį 2014 m. pusmetį Lietuvoje išduoti 2757 leidimai statyti 3096 gyvenamuosius pastatus, iš jų 20 įvairių socialinių grupių žmonėms skirtų gyvenamosios paskirties pastatų (bendrabučių). 3076 gyvenamuosiuose namuose įrengti 5536 butai, t.y., palyginti su pirmuoju praėjusių metų pusmečiu, suteiktų statybos leidimų skaičius sumažėjo 18 proc., leistų statyti butų – 17,4 proc. Negyvenamiesiems pastatams statyti išduoti 883 leidimai, leidžiantys statyti 1203 negyvenamuosius pastatus. Statybos užmojis nemažai priklauso ne tik nuo bankų kreditavimo politikos, kuri tapo kur kas atsakingesnė nei prieš globalinę finansų krizę, bet ir NT rinkos lūkesčių įvedus eurą. Šiuo metu rinkoje randasi daugiau blaivaus situacijos vertinimo, kuris pamažu išstumia psichologinį ažiotažą, kilusį pirmaisiais 2014 m. mėnesiais.

Anot Būsto energijos taupymo agentūros (BETA), vasaros pabaigoje buvo pasirašyta daugiau kaip 600 rangos sutarčių, kurių vertė siekė beveik 0,5 mlrd. Lt. Apskaičiuota, kad išankstinės investicijos į vieno namo renovaciją buvo maždaug 700 tūkst. Lt. Pasirašytų renovacijos rangos sutarčių suma sudarė 8,3 proc. praėjusių metų šalies statybos sektoriaus darbų apimtį. Toks daugiabučių renovacijos užmojis jau leidžia teigti apie tiesioginį jos poveikį makroekonominėms tendencijoms – statybų sektoriaus raidai, naujų darbo vietų kūrimui, nekilnojamojo turto rinkos procesams. Oficialiais vertinimais, 2014 m. ir 2015 m. daugiabučių atnaujinimo darbai turėtų paspartinti Lietuvos BVP plėtrą po maždaug 0,3 proc. punkto.

Prognozuojama, kad panašus renovacijos aktyvumas išliks ir artimiausiais metais. Šiuo metu yra baigiami rengti dar 1700 investicijų projektų, kurių preliminarinė vertė – 1,2 mlrd. Lt. Kartu su jau pasirašytais rangos sutartimis, planuojamos investicijos į renovaciją sudarytų 1,7 mlrd. Lt, arba maždaug 1,4 proc. BVP.

Suaktyvėjus būsto rinkai, daugiabučius stato ne tik NT rinkos senbuviai, bet ir naujokai. Antai antrąjį šių metų ketvirtį iš 24 naujų daugiabučių projektų beveik pusę rinkai pristatė nauji NT plėtotojai. NT plėtros bendrovės *Eika* duomenimis, iš viso antrąjį ketvirtį Vilniaus rinkai patiekta apie 1500 naujos statybos butų, t.y. 42 proc. daugiau nei prieš metus.

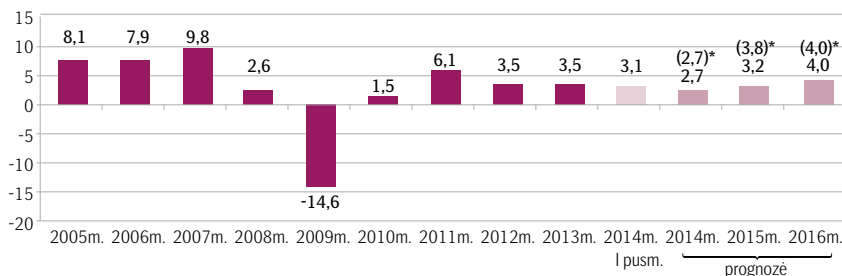
Padidėjus būsto paklausai NT plėtros projektais susidomėjo ir įmonės, kurių pagrindinė veikla nėra NT plėtra ir kurios tokių projektų įgyvendinimo patirties neturi. Tokios įmonės ar net konkretūs verslininkai paprastai jau turi anksčiau įsigytą sklępą ir kreipiasi į banką domėdamiesi projekto finansavimo galimybėmis. Tarp naujokų galima išvysti ir bankų NT valdymo įmones, kurios užbaigia perimtų NT projektų statybas ir tikisi parduoti būstą rinkoje.

Naujieji NT plėtotojai dažniausiai orientuojasi į nedidelius, iki keliasdešimties butų, bet aukštesnės klasės projektus, tuo tarpu rinkos senbuviai prioritetą teikia kur kas didesniems ekonominės arba vidutinės klasės projektams. Tai suprantama – senbuviai mažiau bijo „nudegti“ įgyvendindami didesnius projektus, nes turi patirties ir įdirbį rinkoje. Savo ruožtu naujiems rinkos dalyviams

Šiuo metu NT rinkoje randasi daugiau blaivaus situacijos vertinimo, kuris pamažu išstumia psichologinį ažiotažą, kilusį pirmaisiais 2014 m. mėnesiais.

Padidėjus būsto paklausai NT plėtros projektais susidomėjo ir įmonės, kurių pagrindinė veikla nėra NT plėtra ir kurios tokių projektų įgyvendinimo patirties neturi.

1 diagrama. Realus BVP metinis pokytis (proc., pašalinus sezono ir darbo dienų įtaką)

* Skliausteliuose nurodyta ankstesnė SEB banko prognozė.

mažesnio aukštesnės klasės projekto plėtra yra ne tokia rizikinga, kadangi ją galima greičiau įgyvendinti pasitelkus mažiau finansinių ir darbo jėgos išteklių. Tiesa, atkreipiamas dėmesys, kad naujokai kartais atsainiau žvelgia į garantinius įsipareigojimus, ieško už minimalią kainą dirbančių rangovų, neįtraukia rinkodaros išlaidų, todėl siūlo pirkėjams patraukliausią kainą. Nors šitaip atsiranda nekokybiškos statybos rizika, naujo būsto pasiūla sparčiai didėja ir pažaboja spartaus NT kainų kilimo grėsmę.

Manome, kad neigiamos Rusijos ir Ukrainos konflikto pasekmės Lietuvos ekonomikai buvo pakankamu mastu įkalkuliuotos į ankstesnę 2014 m. BVP plėtros prognozę, todėl jos nepakeitėme – 2,7 proc. (1 diagrama). Deja, beveik neliko vilčių, kad Europos Sąjungos ir Rusijos abipusių sankcijų laikotarpis greitai baigtųsi, veikiau atvirkščiai – draudimų ir apribojimų sąrašas gali išsiplėsti. Be to, Rusijos ekonomika tapo panaši ne į trumpalaikį pacientą, o ilgam prie lovos prikaustytą ligonį, kuris be kita ko dar ir negauna reikalingų vaistų. Atsižvelgdami į tai, sumažinome 2015 m. šalies BVP augimo prognozę nuo 3,8 proc. iki 3,2 proc. 2016 m. BVP padidės 4,0 proc., skatinamas pirmiausia euro zonos ekonomikos atsigavimo, kuris šiuo metu yra lėtas ir prieštaringas.

Nepaisant Rusijos–Ukrainos konflikto sukurtimų ir lėtėjančios euro zonos ekonomikos plėtros, Lietuvai pirmąjį šių metų pusmetį visiškai neblogai pavyko išlaikyti **viešųjų finansų** stabilumą. Šių metų septynių mėnesių centrinės valdžios deficitas sudarė 1,284 mlrd. Lt, t.y. šiek tiek daugiau kaip 1 proc. šiemet prognozuojamo BVP. Palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, deficitas buvo mažesnis 304,4 mln. Lt.

Dabartinė valdančioji koalicija kol kas demonstruoja ryžtą nesiimti ekonominės politikos sprendimų, kurie galėtų pažeisti viešųjų finansų tvarumą.

Svarbiausia yra tai, kad dabartinė valdančioji koalicija kol kas demonstruoja ryžtą nesiimti ekonominės politikos sprendimų, kurie galėtų pažeisti viešųjų finansų tvarumą. Tuo galėjome įsitikinti pastaruosiu metu, kuomet verslo atstovai prabilo apie mokesčių lengvatas nuo Rusijos sankcijų nukentėjusiems verslo sektoriams. Vyriausybės pozicija buvo aiški – ji yra pasirengusi padėti verslui atverti alternatyvias užsienio rinkas, tuo tarpu lengvatiniai PVM tarifai ir kitos mokesčių politikos priemonės yra neadekvatus problemų sprendimo būdas ir sukeltų pavojingą „sniego kamuolio“ efektą. Atsakingai nuskambėjo ir premjero A. Butkevičiaus pareiškimas, kad valdžia neskubės priimti sprendimų dėl minimalios mėnesio algos kėlimo, kol nebus visapusiškai įvertintas Rusijos sankcijų poveikis valstybės finansų būklei.

2 diagrama. Viešųjų finansų balansas (ESS'95, proc. BVP)

* Skliausteliuose nurodyta ankstesnė SEB banko prognozė.

Priminsime, kad gegužės viduryje Seimas patvirtino krizės metais sumažintų pensijų kompensavimo planą, pagal kurį šiais metais įsipareigota išmokėti 20 proc. visos kompensacijų sumos, t.y. maždaug 90 mln. Lt. Šis kompensavimas bus vykdomas iš *Sodros* viršplaninių pajamų. Susiklosčius palankioms tendencijoms darbo rinkoje, sausio–liepos mėn. surinkta 162,4 mln. Lt viršplaninių pajamų, todėl šio finansinio šaltinio pagrįstumas nebekelia abejonių.

Kita vertus, nacionalinio biudžeto pajamų iš mokesčių surinkimo tendencijos pastaraisiais mėnesiais iš esmės nepagerėjo. Sausio–liepos mėn. į valstybės biudžetą ir savivaldybių biudžetus gauta 13,294 mlrd. Lt pajamų, t.y. 0,5 proc. (65 mln. Lt) daugiau nei laukta ir 9,2 proc. daugiau nei pernai tuo pat metu. Kita vertus, mokesčių pajamų į valstybės biudžetą surinkimo planas įvykdytas 99,8 proc., t.y. gauta 10,127 mlrd. Lt, nors planuota 18 mln. Lt daugiau. Pagrindinė to priežastis yra nesurenkamos prognozuotos PVM mokesčio įplaukos – per septynis šių metų mėnesius iš šio mokesčio gauta 5,753 mlrd. Lt pajamų, t.y. 151 mln. Lt arba 2,6 proc. mažiau nei planuota.

Kitų mokesčių pajamų surinkimas buvo patenkinamas. Už visas akcizines prekes 2014 m. sausį–liepą gauta 2,015 mlrd. Lt – 108 mln. Lt daugiau nei prognozuota. Gyventojų pajamų mokesčio įplaukos į valstybės biudžetą ir savivaldybių biudžetus buvo 2,566 mlrd. Lt, t.y. 32 mln. Lt arba 1,2 proc. didesnės nei šiemet prognozuota. Pelno mokesčio sausį–liepą surinkta 1,093 mlrd. Lt – 23,5 mln. Lt mažiau nei prognozuota.

Tam tikros įtakos mokesčių surinkimo įtampai turėjo mažėjančios infliacijos tendencija – juk PVM surinkimo bazė yra nominalios, o ne realios kainos. Pagal Finansų ministerijos prognozę, 2014 m. suderintas vartotojų kainų indeksas (SVKI) turėtų išaugti 1 proc., tačiau šių metų liepos mėnesį vidutinė metinė infliacija tesiekė 0,4 proc. ir, atsižvelgiant į Rusijos sankcijų pasėkoje susiformavusio maisto produktų pertekliaus įtaką kainoms vidaus rinkoje bei numatomą pigų ateinančių šildymo sezoną, veikiausiai nebeįtakos iki metų pabaigos.

Apie PVM plano ambicingumą byloja ir tas faktas, kad per septynis šių metų mėnesius PVM planas nevykdomas 2,6 proc., tačiau, palyginti su tuo pačiu 2013 m. laikotarpiu, šio mokesčio surinkta 6,9 proc. daugiau. Nors namų ūkių vartojimas kol kas nėra esminis stringančio PVM surinkimo veiksnys, gyventojų elgesį likusiais šių metų mėnesiais gali paveikti artėjantis euro įvedimas ir aštrėjantis Rusijos–Vakarų konfliktas bei įsiplieskiantis sankcijų karas. Pastarasis gali versti gyventojus būti konservatyvesniais bei pabloginti vartojimo ir taupymo santykį. Visgi nedramatizuotume viešųjų išlaidų finansavimo klausimo, kadangi

Tam tikros įtakos mokesčių surinkimo įtampai turėjo mažėjančios infliacijos tendencija – juk PVM surinkimo bazė yra nominalios, o ne realios kainos.

krašto apsaugos, socialinių reikių finansavimas vykdomas ne iš PVM, o iš visų biudžeto pajamų. Kaip jau minėta, apžvelgiamuoju laikotarpiu bendros nacionalinio biudžeto įplaukos buvo truputį didesnės nei planuota.

Kadangi neįvyko nieko ypatingai netikėto viešųjų finansų politikos srityje, palikome galioti praėjusiam „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ numeryje skelbtas 2014 m., 2015 m. ir 2016 m. fiskalinio deficito prognozės – atitinkamai 2,0 proc., 1,5 proc. ir 0 proc. BVP (2 diagrama). Ambicija 2016 m. pasiekti valdžios sektoriaus pajamų ir išlaidų balansą tebėra reali, jeigu Lietuvos ekonomikos plėtra nenusileis žemiau 2 proc. ribos, o valdžios institucijos laikysis finansinės disciplinos, nepaisydamos to, kad tais metais įvyks nauji Seimo rinkimai.

Pastaraisiais mėnesiais vyko savotiškas išankstinio kainų eurais apvalinimo procesas, t.y. nemažai verslininkų pasidavė pagundai pakelti kainas litais tiek, kad jų ekvivalentas būtų valiuta sudarytų apvalių sumą.

Statistikos departamento duomenimis, 2014 m. rugpjūčio mėn., palyginti su liepos mėn., **vartojimo prekių ir paslaugų kainos** sumažėjo 0,1 proc. Tam daugiausia įtakos turėjo sumažėjusios daržovių ir išaugusios kavos, arbatos ir kakavos, dujų, vaisių, spirituotų gėrimų, tabako gaminių, restoranų, kavinių ir panašių įstaigų paslaugų kainos. Kainų augimas paslaugų sektoriuje atitinka namų ūkių abejones ir įžvalgas, kad pastaraisiais mėnesiais šiame sektoriuje vyko savotiškas išankstinio kainų eurais apvalinimo procesas, t.y. nemažai verslininkų pasidavė pagundai pakelti kainas litais tiek, kad jų ekvivalentas būtų valiuta sudarytų apvalių sumą. Šios pastangos buvo ypač pastebimos prieš privalomo kainų skelbimo abiem valiutomis laikotarpio pradžią – rugpjūčio 22 d.

Šių metų rugpjūčio mėn., palyginti su praėjusių metų rugpjūčio mėn., infliacija sudarė 0,2 proc. Vartojimo prekių kainos per metus smuktelėjo 0,3 proc., o paslaugų kainos ūgtelėjo 1,8 proc. Lietuvos patirtis nelabai skiriasi nuo kitų, anksčiau eurą įsivedusių, Baltijos valstybių, kuriose likus pusmečiui–metams iki įstojimo į euro zoną, buvo jaučiamas spartesnis paslaugų kainų kilimas.

Tuo tarpu euro zonoje pernelyg maža infliacija tapo ne džiaugsmo, o Europos centrinio banko galvos skausmo priežastimi. Spaudimą vartotojų kainoms pirmiausia lėmė tai, kad regiono BVP augo kur kas lėčiau nei galėtų pagal potencialą. Tai „užkonservavo“ aukštą nedarbo lygį, kuris savo ruožtu suvaržė vidutinio darbo užmokesčio didėjimą. Esant silpnai vidaus paklausai ir nepakankamam gamybos pajėgumų panaudojimo lygiui, pardavėjai prarado rinkos jėgą ir galimybes primesti pirkėjams savo kainas.

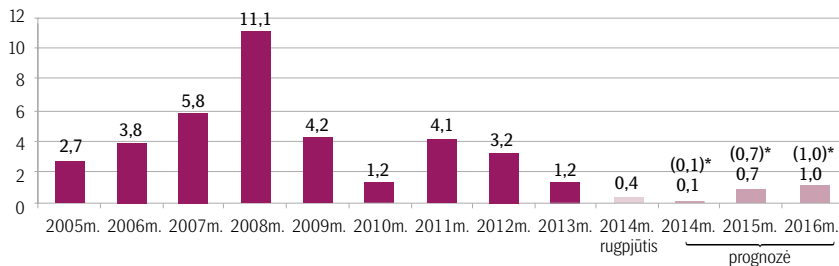
Kita vertus, verslo subjektų dalią palengvino ta aplinkybė, kad Kinijos ekonomikos problemos ir ribota paklausa formavo santykinai žemas pasaulines žaliavų kainas. Žemės ūkio produkcijos kainos smukdė neblogo derliaus lūkesčiai, o dabar dar ir Rusijos draudimas įvežti į savo rinką maisto produktus iš ES šalių. Pirmąjį 2014 m. pusmetį antiinfliacine kryptimi veikė ir euro stiprėjimas JAV dolerio atžvilgiu, tiesa, dabar valiutos kursas ėmė riedėti priešinga kryptimi.

Defliacijos lūkesčiai nėra įsišakniję, todėl nėra ko baimintis reiškinių, jog kainų mažėjimo lūkesčiai skatins gyventojus atidėti pirkimus rytdienai.

Skirtingai nei euro zonoje, Lietuvoje diskusija apie „blogąją“ ir „gerąją“ defliaciją nėra toli pažengusi. Mūsų šalyje defliacijos lūkesčiai nėra įsišakniję, todėl nėra ko baimintis reiškinių, jog kainų mažėjimo lūkesčiai skatins gyventojus atidėti pirkimus rytdienai, tikintis tolesnio kainų mažėjimo. Atvirkščiai, artėjant euro įvedimui, verslininkų mėginimai apvalinti kainas savo naudai stiprina spartesnio kainų kilimo lūkesčius visuomenėje, nors oficialiosios statistikos skelbiamas bendras vartotojų kainų indeksas to kol kas neatspindi.

Vis dėlto manome, kad artimiausioje ateityje smarkaus infliacijos protrūkio pavyks išvengti jau vien dėl pingančios energetinės komponentės standartiniame vartotojo krepšelyje. Nuo šių metų liepos 1 d. buvo sumažinta gamtinių dujų kaina buitiniams ir kai kuriems verslo vartotojams, taip pat galima tikėtis tam

3 diagrama. Vidutinė metinė infliacija pagal SVKI (proc.)

* Skliausteliuose nurodyta ankstesnė SEB banko prognozė.

tikro šildymo paslaugų atpigimo ateinantį šildymo sezoną. Energijos išteklių pigimas ir šildymo sąskaitų mažėjimas teigiamai atsiliepia ne tik infliacijai, bet ir vidaus vartojimui – lieka daugiau pinigų kišenėje kitoms prekėms pirkti.

Trumpuoju laikotarpiu maisto produktų kainų kilimą stabdys jų santykinis perteklius vidaus rinkoje dėl Rusijos įvestų importo iš Europos Sąjungos šalių apribojimo.

Visa tai suteikia pagrindą palikti galioti ankstesniame „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ numeryje skelbtas vidutinės metinės infliacijos 2014 m., 2015 m. ir 2016 m. prognozes – atitinkamai 0,1 proc., 0,7 proc. ir 1,0 proc. (3 diagrama). Dirbtinis infliacijos skatinimas, siekiant priartinti ją prie Europos centrinio banko pageidaujamos 2 proc. ribos, nėra nei būtinas, nei prasmingas. Tuomet valdžia galėtų tiesiog užmerkti akis į kainų apvalinimą ir verslininkai padarytų likusį darbą, tačiau tokia „politika“ rimtai diskredituotų netrukus Lietuvoje pasirodysiantį eurą.

Išankstiniais Lietuvos banko duomenimis, antrąjį 2014 m. ketvirtį **einamosios sąskaitos** perteklius sudarė 3,1 proc. BVP. Pirmojo pusmečio rezultatas, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, beveik nepakito – einamosios sąskaitos perteklius sudarė atitinkamai 1,7 proc. BVP šiemet ir 1,8 proc. BVP pernai. Eksportas šiemet smuko didesniu tempu negu importas, todėl prekių balansas suprastėjo. Vis dėlto šį pablogėjimą su kaupu padengė pajamų balanso pagerėjimas, negana to, prekių deficitas tebebuvo toleruotino lygio.

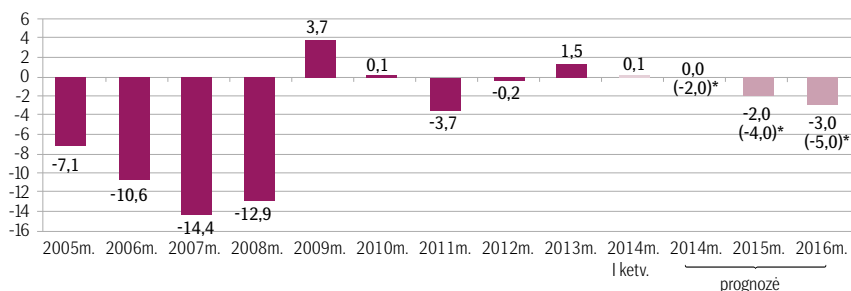
Ženklesnių pokyčių šalies įsiskolinimų užsieniui srityje pastaruosiu metu neįvyko – nuo 2013 m. pradžios bendrosios skolos užsieniui (BSU) ir BVP santykis išlieka maždaug 70 proc. Pirmąjį 2014 m. ketvirtį BSU didėjo, tačiau veikiausiai vėl mažėjo antrąjį ketvirtį. Metų pradžioje augo valdžios sektoriaus ir ne finansų bendrovių įsipareigojimai užsieniui, tačiau birželį vyriausybė išpirkė 1,6 mlrd. Lt tarptautinę obligacijų emisiją ir tai neabejotinai turėjo teigiamos įtakos visam BSU rodikliui.

Kur kas daugiau svarbių naujienų ir iššūkių šiemet pasipylė užsienio prekybos srityje. Deja, naujienos nebuvo džiuginančios ir šalies eksportui po „auksinių“ 2010–2012 metų tenka kur kas juodesnė dalis. 2013 m. pabaigoje eksporto vandenį sudrumstė *Orlen Lietuvos* sunkumai Vakarų rinkose. Antrąjį 2014 m. ketvirtį naftos produktų eksporto nuosmukis šiek tiek sušvelnėjo, palyginti su pirmaisiais metų mėnesiais, tačiau būtų naivu laukti tvaraus pagerėjimo – pokyčiai Europos naftos pramonėje yra ilgalaikiai ir konjunktūriniai, o konkurencija nuožmi. Prasti naftos produktų eksporto rezultatai lėmė, jog nuo 2013 m.

Užsienio prekybos deficitas išlieka toleruotino lygio.

Po auksinių 2010–2012 metų, eksportui tenka susiremti su gausiais iššūkiais.

4 diagrama. Einamosios sąskaitos balansas (proc. BVP)

* Skliaustuose nurodyta ankstesnė SEB banko prognozė.

spalio iki 2014 m. balandžio bendra šalies eksporto apimtis mažėjo, palyginti su atitinkamu ankstesnių metų laikotarpiu.

Nuo 2014 m. gegužės vėl užfiksuotas metinis eksporto augimas, tačiau birželį ir liepą teigiamą pokytį nulėmė keli mašinų ir įrengimų (konkrečiai – laidų, skirtų naudoti ryšiams, vakuuminio ir šiluminio formavimo mašinų, lazerinių skaitymo sistemų diskų) reeksporto į Rusiją iš Jungtinės Karalystės, Italijos ir Vokietijos sandoriai. Be šių sandorių, kurių vertė birželį–liepą viršijo 650 mln. Lt (padidėjimas per metus – 632 mln. Lt), Lietuvos eksportas ir 2014 m. vasarą būtų patyręs sąstingį.

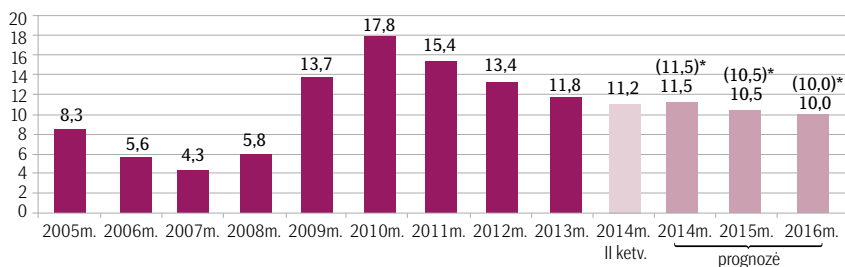
Rusijos sankcijos žemės ūkio ir maisto produktų eksportui paveiks 4 proc. Lietuvos eksporto.

Ypatingo dėmesio viešojoje erdvėje sulaukė rugpjūčio 7 d. paskelbtos Rusijos sankcijos žemės ūkio ir maisto produktų importui iš Europos Sąjungos, Norvegijos, JAV, Australijos ir Kanados. Nors prekybinių draudimų taktika iš Rusijos pusės anaipolt ne naujiena, šįkart naujų iššūkių kelia tai, jog uždraustas importas į Rusiją iš kitų šalių. Tai sumažina galimybes persiorientuoti į alternatyvias rinkas. Žemės ūkio ir maisto produktų importo uždraudimas turės įtakos 4 proc. viso Lietuvos eksporto (plačiau skaitykite skyrelyje „Rusijos prekybos sankcijos: veikiau žadintuvas, negu griaustinis“). Tai apčiuopiamas, tačiau ne dramatiškas poveikis – pavyzdžiui, galima prisiminti 2009 m., kuomet eksportas smuko 27 proc. Planuojama, jog draudimas galios vienerius metus, o po to Rusijos rinkos atsivėrimas turėtų teigiamos įtakos eksportuotojams. Kita vertus, Rusijos sankcijų laikotarpiu smuks ir transporto paslaugų eksportas.

Atskirų eksporto sektorių problemos ir bendros eksporto apimties mažėjimas nereiškia, jog šiais metais prastai sekasi visiems eksportuotojams. Antai chemijos pramonės produkcijos pardavimas užsienyje 2014 m. atsigavo po sudėtingų 2013 m. (3 priedo lentelė), dviženkliai tempu didėjo baldų eksportas, atkakliai aukštyn stiebėsi plastikinių ir guminių gaminių bei medienos ir popieriaus eksportas. Tarp eksporto augimą artimiausiu laiku skatinsiančių veiksnių minėtinas palaipsnis Vakarų rinkų stiprėjimas. Tuo tarpu Rytų šalyse eksporto plėtrą stabdys ne tik geopolitinė krizė ir importo blokavimas, bet ir silpna ekonomikos padėtis. Be kita ko, mėsos ir jos gaminių eksportui sunkių padarinių turės kiaušinių maras ir su juo susiję restrikciniai veiksmai.

Atsižvelgdami į geresnius negu tikėjomės pirmojo 2014 m. pusmečio einamosios sąskaitos rezultatus ir protekcionistinį prekybos sankcijų efektą, 2014 m. einamosios sąskaitos deficito prognozę pageriname nuo 2 proc. BVP iki 0 proc. BVP, 2015 m. – nuo 4 proc. BVP iki 2 proc. BVP, o 2016 m. – nuo 5 proc. BVP iki 3 proc. BVP (4 diagrama).

5 diagrama. Nedarbo lygis (tyrimo duomenimis, vidutinis, proc.)

* Skliausteliuose nurodyta ankstesnė SEB banko prognozė.

Statistikos departamento atliekamo gyventojų užimtumo statistinio tyrimo duomenimis, antrąjį 2014 m. ketvirtį **nedarbo lygis** šalyje sudarė 11,2 proc. ir, palyginti su ankstesniu ketvirčiu, sumažėjo 1,2 proc., tačiau buvo tik 0,5 proc. punkto mažesnis nei prieš metus. Pastebima lėtesnio nedarbo lygio mažėjimo tendencija, kurios, švelniai tariant, nepadės įveikti Rusijos sankcijų pasekmės šalies apdirbamosios pramonės ir transporto sektoriams. Nors darbuotojų atleidimas yra tik antroji ar net trečioji gynybos linija sunkumų patiriančioms įmonėms po to, kai išnaudotos naujų rinkų paieškos ir gamybos efektyvinimo galimybės, tokio scenarijaus visiškai atmesti nereikėtų.

Šiandien įvairiomis progomis pabrėžiame, kad jau pasiekėme prieš krizę buvusį BVP lygį, atsigavo nekilnojamojo turto rinka ir investicijos, optimistiškesni tapo verslo ir gyventojų lūkesčiai. Kita vertus, teigėm, kad mūsų ekonomika auga bene sparčiausiai Europos Sąjungoje, pridengia tą aplinkybę, kad augimo tempas yra tris kartus lėtesnis nei buvo metais. Be to, pastarąjį dešimtmetį dėl demografinių veiksnių ir emigracijos šalies darbo jėgos struktūra pakito tiesiog neatpažįstamai ir amžiaus, ir kvalifikaciniu požiūriu.

Prieš dešimtmetį nebuvo preteksto kalbėti apie struktūrinio nedarbo problemas (jos ir tada egzistavo), kadangi darbo rinka it galingas siurblys pasiglemždavo bent kiek judančius ir dirbti galinčius žmones. Dabar taip nebėra – tuo pat metu registruojame tūkstančius laisvų darbo vietų ir naujų bedarbių. Darbdaviai jau chorą skundžiasi, kad formaliai laisvos darbo jėgos yra, tačiau rasti norimų darbuotojų sunku ar net neįmanoma.

Jeigu įvykiai tekės natūralia vaga, nedarbo lygis dar smuktelės trečiąjį ketvirtį dėl sezoninio suaktyvėjimo nekilnojamojo turto, statybų, prekybos ir viešbučių bei restoranų sektoriuose, tačiau atėjus šaltajam sezonui darbo rinkos problemos taps dar aštresnės. Vargu ar čia padės ir ES institucijų galutinai palaimintas euro įvedimas 2015 m., kurio teigiama įtaka pasireikš ne anksčiau kaip per 3–5 metus.

Paradoksalu, tačiau ambicingi planai kelti minimalią mėnesio algą šiandien nėra didžiausias pavojus užimtumui, kadangi laisva darbo vieta dažniausiai neužimama ne dėl pernelyg aukštos darbo jėgos kainos, o jos netinkamumo kvalifikacijos ir patirties požiūriu. Teritorinėse darbo biržose įsiregistruojančių bedarbių srautą padėtų sumažinti smulkiojo ir vidutinio verslo reguliavimo liberalizavimas bei mokesčių naštos palengvinimas. Vis dėlto tiesioginio problemos sprendimo būdas – aktyvaus darbo jėgos profesinio orientavimo ir perkva-

Pastarąjį dešimtmetį dėl demografinių veiksnių ir emigracijos šalies darbo jėgos struktūra pakito tiesiog neatpažįstamai ir amžiaus, ir kvalifikaciniu požiūriu.

Planai kelti MMA nėra didžiausias pavojus užimtumui, kadangi laisva darbo vieta dažniausiai neužimama ne dėl pernelyg aukštos darbo jėgos kainos, o jos netinkamumo kvalifikacijos ir patirties požiūriu.

lifkavimo programa, fokusuojant dėmesį ne tik į jaunimą, bet ir į ilgalaikius bedarbius (ieškančius darbo vienerius metus ar ilgiau), kurių lyginamasis svoris bedarbių gretose sustingo grėsmingai aukšto 40–45 proc. lygio. Ne išimtis buvo ir antrasis šių metų ketvirtis – ilgalaikio nedarbo lygis sudarė 5 proc. ir buvo 0,2 proc. punkto mažesnis nei ankstesnį ketvirtį bei 0,1 proc. punkto didesnis nei atitinkamą praėjusių metų laikotarpį.

Jeigu minėtosios priemonės bus taikomos pernelyg vangiai, anksčiau ar vėliau teks spręsti nemalonią dilemą, ar nevertėtų atpalaiduoti darbuotojų iš trečiųjų šalių imigracijos varžtų. Esant dviženkliai nedarbo lygiui, pagrįsti tokios politikos reikalingumą šalies gyventojams būtų nepaprastai sunku.

Kol kas nematome pagrindo koreguoti ankstesniame „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ numeryje skelbtų vidutinio metinio (apskaičiuoto kaip keturių ketvirčių rodiklių vidurkis) nedarbo lygio 2014 m., 2015 m. ir 2016 m. prognozių – atitinkamai 11,5 proc., 10,5 proc. ir 10 proc. (5 diagrama). Kol kas Rusijos–Ukrainos krizės pasekmės Lietuvos darbo rinkai buvo sunkiai apčiuopiamos, tačiau neatmestina prielaida, kad labiausiai šios krizės paveiktos transporto ir maisto produktų sektoriaus įmonės gali neišsiversti be darbuotojų atleidimo kaip savo konkurencingumo išsaugojimo priemonės.

Statistikos departamento paskelbtais duomenimis, **vidutinis darbo užmokestis** prieš mokesčius antrąjį 2014 m. ketvirtį padidėjo 4,6 proc., palyginti su tuo pačiu 2013 m. laikotarpiu, ir pasiekė 2355,7 Lt. Valstybės sektoriuje vidutinis darbo užmokestis per metus ūgtelėjo 4,2 proc., privačiame – 4,9 proc. Tai, kad gerėjančią darbo užmokesčio statistiką lėmė pirmiausia atlyginimų kilimas privačiame sektoriuje, taip pat ta aplinkybė, kad nuo šių metų pradžios palyginamajai bazei nebeturi esminės reikšmės 2013 m. sausio 1 d. nuo 850 Lt iki 1000 Lt padidinta minimali mėnesio alga, leidžia teigti, kad darbo užmokesčio plėtra stojasi ant tvirtesnių kojų.

Reaguodama į artėjančio euro įvedimo inspiruotą kainų padidėjimą kai kuriuose paslaugų ir produktų prekybos sektoriuose, Vyriausybė nusprendė padidinti MMA nuo šių metų spalio 1 d. 35 litais iki 1035 Lt (300 eurų). Premjeras A. Butkevičius pažadėjo, kad MMA bus keliami ir 2015 m., tačiau nepatiksino, kiek ir kada.

Darbdaviai yra suinteresuoti didesne alga išlaikyti kvalifikuotus darbuotojus, kadangi juos praradus tektų į naujų darbuotojų paiešką ir perkvalifikavimą investuoti kur kas daugiau.

Tam tikrais laikotarpiais administraciniai sprendimai, pvz., MMA padidinimas, gali tapti savotišku signalu ir suteikti postūmį privačiam sektoriui peržiūrėti visą darbuotojų atlyginimų hierarchiją, tačiau šis etapas jau baigėsi. Dabartinėmis sąlygomis privatūs darbdaviai yra suinteresuoti didesne alga išlaikyti kvalifikuotus ir patyrusius darbuotojus, kadangi juos praradus tektų į naujų darbuotojų paiešką ir perkvalifikavimą investuoti kur kas daugiau. Taigi vienas šalia kito sugyvena gana ramus ir itin smarkia konkurencija nepasižymintis paprastas nekvalifikuotos darbo jėgos sektorius ir karštligiškos rankų bei galvų „medžioklės“ paženklintas kvalifikuotų darbuotojų segmentas. Nieko stebėtino, kad tokiomis sąlygomis nekvalifikuoto darbo apmokėjimas kyla lėčiau nei kvalifikuoto, keldamas progresinio gyventojų pajamų apmokestinimo ir kitų visuomenės pajamų perdalijimo būdų nostalgiją.

Šias mintis netiesiogiai patvirtina tas faktas, kad per metus vidutinis darbo užmokestis labiausiai išaugo informacijos ir ryšių, viešojo valdymo ir gynybos, privalomo socialinio draudimo ir statybų sektoriuose – atitinkamai 7,8 proc., 7,1 proc. ir 6,9 proc. Žinoma, darbo užmokesčio pokyčiai pagal darbuotojų kvalifikacines kategorijas suteiktų kur kas išsamesnės informacijos, kadangi sektoriaus vidutinis darbo užmokestis apima ir paprastas, ir sudėtingas funkci-

jas atliekančių darbuotojų apmokėjimą. Viena iš išimčių galėtų būti informacijos ir ryšių sektorius, kuriame galima *a priori* teigti, kad nekvalifikuoto darbo dalis yra palyginti menka.

Vis dėlto struktūrinio nedarbo grimasos yra toli gražu ne vienintelė personalo formavimo ir išsaugojimo problemų priežastis. Kai kuriuose sektoriuose (ypač statybos paslaugų) patyrę ir darbo rinkoje graibstomi darbuotojai palieka įmonę ir, gavę individualios veiklos patentą, imasi teikti paslaugas patys. Buvusiems darbdaviams sunkoka varžytis su naujais konkurentais dėl skirtingos mokesčių naštos, tuo tarpu mokėti tokį atlyginimą, kuris parviliotų buvusius darbuotojus atgal, joms yra pernelyg sudėtinga.

Neretai situacija komplikojasi iki tokių paradoksų, kad bendrovių vadovai ir vadybininkai meta savo pareigas į šoną ir patys eina atlikti darbininkų funkcijų. Tokį rebusą įmanoma išpajioti sukūriant bent kiek labiau lygiavertes konkurencijos sąlygas, t.y. arba sumažinant samdomojo darbo mokesčius, arba padidinant patentininkų finansinę naštą. Žinoma, „liberaliai“ susiklosčiusią padėtį vertinantiems žmonėms atrodo, kad nieko čia taisyti nereikia, kadangi vartotojas privalo turėti alternatyvą pasitelkti pigiai paslaugas atliekančias darbininkų brigadas, o bendrovės tegul sprendžia savo problemas pačios, mokėdamos konkurencingą darbo užmokestį.

Pirmojo 2014 m. pusmečio vidutinio darbo užmokesčio pokytis patvirtino SEB banko šių metų prognozės pagrįstumą, todėl jos nusprendėme nekeisti – 4,5 proc. (1 priedo lentelė). Kita vertus, aštrėjančios geopolitinės įtampos ir sumažintos 2015 m. BVP prognozės kontekste ankstesnė kitų metų vidutinio darbo užmokesčio augimo prognozė – 6,5 proc. – atrodo pernelyg optimistiškai, todėl sumažinome ją iki 5,0 proc. 2016 m. tikimės 5,5 proc. vidutinio darbo užmokesčio kilimo. Daug kas priklausys ir nuo to, ar ateinančiais metais valdžia ryšis dar kartą pakelti MMA.

Paskolų portfeliui augti užkerta kelią aktyvios paskolų amortizacijos (grąžinimo) reiškinys, kuris yra sudėtinė įmonių ir namų ūkių finansinio svėro mažinimo (angl. *deleveraging*) proceso dalis. Susidarius finansinėms galimybėms, verslas ir gyventojai stengiasi grąžinti paskolas anksčiau nustatyto laiko, šitaip sumažinant finansinių įsipareigojimų dalį individualiuose balansuose. Vargu ar artimiausioje ateityje šitoks elgesys iš esmės keistųsi, ypač atsižvelgiant į besiniaukiančią geopolitinę padangę. Tvyrant neapibrėžtumo atmosferai, investuotojai verčiau renkasi lūkuriavimo strategiją nei plečia savo veiklą ir prisiima didesnę verslo riziką.

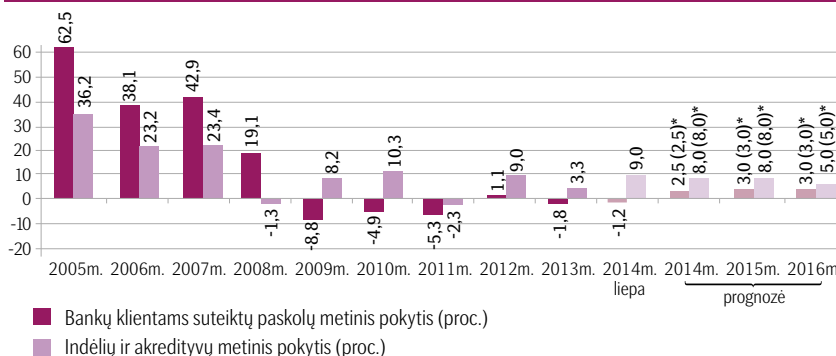
Be to, pastaruosiu metu gerėjantys bendrovių pelningumo ir kiti finansiniai rodikliai sukuria prielaidas finansuoti investicijas iš nuosavų išteklių – kapitalo ir neišmokėto pelno. Jeigu didesnės apimties projektui savų lėšų nepakanka, kreipiamasi į banką paskolos. Tai yra tam tikras paradoksas, vertinant situaciją iš to taško, kad nuosavi ištekliai yra gana brangus investicijų finansavimo būdas, palyginti su skolintomis lėšomis. Juk šiuo metu paskolų palūkanų normos yra istoriškai mažos ir nematyti galimo staigaus jų kilimo artimiausiais metais požymių.

Atsakymo reikėtų ieškoti fundamentaliuose verslo subjektų ir namų ūkių elgesio pokyčiuose prieš globalinę finansų krizę ir po jos. Anksčiau įmonės ir gyventojai elgėsi kitaip – buvo drąsiai skolinamasi iš kredito įstaigų kiek įmanoma daugiau net tada, kai bent daliai investicinio projekto finansuoti pakako nuosavų išteklių. Dabar paskolos dažnokai kreipiamasi tik kraštutiniu atveju, kai kitos galimybės yra visiškai išnaudotos.

Kai kuriuose sektoriuose patyrę ir darbo rinkoje graibstomi darbuotojai palieka įmonę ir, gavę individualios veiklos patentą, imasi teikti paslaugas patys.

Paskolų portfeliui augti užkerta kelią aktyvios paskolų amortizacijos reiškinys, kuris yra sudėtinė įmonių ir namų ūkių finansinio svėro mažinimo proceso dalis.

6 diagrama. Indėlių ir paskolų plėtros tempai

* Skliausteliuose nurodyta ankstesnė SEB banko prognozė.

Klaidinga manyti, kad viską paaiškina psichologiniai elgesio modeliai – 2004–2007 m. egzistavusi teisinė aplinka smarkiai skyrėsi nuo dabartinės.

Žinoma, būtų klaidinga manyti, kad viską paaiškina psichologiniai elgesio modeliai – 2004–2007 m. egzistavusi teisinė aplinka smarkiai skyrėsi nuo dabartinės. Tuo metu gyventojų pajamų mokesčių lengvatos buvo taikomos neribotam įsigyjamų būstų skaičiui, tokiu būdu ne stabdydamos, o skatindamos spekuliacines operacijas. Šiandien galioja Lietuvos banko patvirtinti atsakingojo skolinimo principai, kurie imperatyviai reikalauja iš paskolos gavėjo minimalaus nuosavo įnašo ir pažaboja šimtaprocentinio nekilnojamojo turto įsigijimo iš skolintų lėšų praktiką. Nuo 2013 m. kovo 1 d. įsigaliojęs Fizinių asmenų bankroto įstatymas neveikia kaip skolinimosi skatinimo veiksnys.

Labai konservatyviai vertiname bankų galimybes plėtoti paskolų portfelį artimiausiais metais, todėl paliekame galioti ankstesniame „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ numeryje skelbtas paskolų portfelio didėjimo 2014 m., 2015 m. ir 2016 m. prognozes – atitinkamai 2,5 proc., 3,0 proc. ir 3,0 proc. (6 diagrama), tačiau laikome jas esančiomis optimistinėje prognozavimo spektro pusėje.

Per likusius iki euro įvedimo mėnesius grynųjų pinigų apyvartoje kiekis turėtų mažėti, t.y. gryniesi virs pinigais sąskaitoje.

Indėlių augimo tempas pastaruoju metu smarkiai priklauso nuo besikeičiančių įmonių ir gyventojų preferencijų, laukiant euro įvedimo. Verslo bendrovėms gal tai ir ne taip aktualu, tačiau namų ūkiai susimąsto, kokia forma jiems laikyti santaupas, kad nepatirtų laiko ir finansinių nuostolių pinigų reformos metu. Per likusius iki euro įvedimo mėnesius grynųjų pinigų apyvartoje kiekis turėtų mažėti, t.y. gryniesi virs pinigais sąskaitoje. Tai – patogiausias ir saugiausias būdas pasitikėti Lietuvoje bendrąją Europos Sąjungos valiutą.

Įvertinęs šią tendenciją, Lietuvos bankas vėl ėmė organizuoti indėlių aukcionus, absorbuodamas perteklines bankų lėšas ir šitaip padėdamas jiems susidoroti su laikino pobūdžio likvidumo pliūpsniu. Nuo šių metų gegužės 6 d. jau organizuota 19 vienos savaitės trukmės indėlių aukcionų. Centrinio banko priimamų komercinių bankų indėlių apimtis pastaruoju metu didėjo, o patenkintų paraiškų vidutinė svertinė palūkanų norma nuosekliai mažėjo. Antai gegužės pradžioje vidutinė palūkanų norma sudarė 0,17 proc., tuo tarpu rugsėjo pradžioje – tik 0,01 proc.

Be to, pastaruosiuose penkiuose aukcionuose gautų pasiūlymų suma beveik nekito (svyravo tarp 2530 ir 2630 mln. Lt), o tai leidžia manyti, kad tarpbankinėje rinkoje nuolat sukasi ta pati neįdarbinta, perteklinė likvidžių lėšų suma, kuri būtų nieko prieš „pailsėti“ Lietuvos banko sąskaitose ne vieną savaitę, o mažiausiai keletą mėnesių.

Rugsėjo 4 d. Europos centrinis bankas nusprendė dar kartą sumažinti bazines palūkanų normas po 10 bazinių punktų, nuleisdamas pagrindinę refinansavimo palūkanų normą iki 0,05 proc., o komercinių bankų laikomų centriniame banke indėlių palūkanas iki 0,2 proc. žemiau „grindų lygio“. Šis sprendimas neišvengiamai atsilies ir palūkanų lygiui Lietuvos vidaus rinkoje, sumažindamas galimybes mokėti teigiamas palūkanų normas už terminuotuosius indėlius iki minimumo. Tiesa, indėlių pasiūlos lankstumas palūkanų normų atžvilgiu pastaruoju metu buvo itin mažas, kadangi indėliai buvo laikomi ne dėl finansinės grąžos, o kitais sumetimais. Manytume, kad šis ECB pinigų politikos pokytis iš esmės nepakeis susiklosčiusių indėlių augimo tendencijų Lietuvoje.

Atsižvelgdami į anksčiau išdėstytas aplinkybes, nusprendėme nekeisti praėjusiam „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ numeryje pateiktų indėlių apimties didėjimo 2014 m., 2015 m. ir 2016 m. prognozių – atitinkamai 8,0 proc., 8,0 proc. ir 5,0 proc. (6 diagrama), nors jos vis dar atrodo gana drąšios. Atkreiptinas dėmesys į jau keletą metų egzistuojantį aplenkiančio paskolų portfelį indėlių augimo reiškinių, kuris smarkiai sumažino paskolų ir indėlių santykį mūsų šalies bankų sistemoje.

Palūkanų normų srityje tebetvyro įšalas, kuris kai kurių komentatorių nuomone gali virsti „amžinuoją“ arba „japoniškuoją“. Euro zona dabar susiduria su panašiomis problemomis, kurios dešimtmečiais kamavo Japoniją – defliacinė aplinka, ekonomikos sąstingis ir artimos nuliui palūkanų normos. Deja, antrojo šių metų ketvirčio euro zonos ekonomikos tendencijos tik patvirtino šią hipotezę – nuvylė ne tik Italijos, Prancūzijos, bet ir Vokietijos BVP rodikliai. Šių metų rugpjūčio mėnesio SEB grupės „Nordic Outlook“ apžvalgos duomenimis, šiais metais vidutinė infliacija pagal SVKI euro zonoje sudarys 0,5 proc., kitąmet – 0,6 proc., 2016 m. – 0,9 proc., t.y. bus maždaug 1–1,5 proc. punkto mažesnė nei Europos centrinio banko orientacinis dydis – 2 proc. Tokiomis aplinkybėmis sunku suvokti, kaip ECB galėtų pradėti bazinių palūkanų normų didinimo ciklą.

„Nordic Outlook“ pateikiama prognozė, kad, jeigu situacija nesikeis, jau 2015 m. pradžioje ECB turėtų pradėti didelio masto vertybinių popierių ir kito turto pirkimo operacijas, „išvirkšdamas“ į rinką atitinkamą likvidžių lėšų sumą. Skirtingai nei grįžtamosios pinigų politikos operacijos, vienakryptės (angl. *outright*) priemonės garantuoja aukštesnį kredito įstaigų likvidumo lygį nuolat.

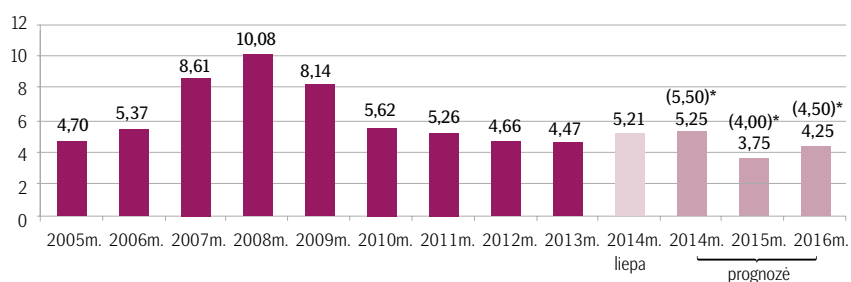
Be to, skirtingai nei JAV, euro zonoje įmonių ir namų ūkių finansinio svėro mažinimo procesas prasideda tik dabar. Kol verslo ir gyventojų balansai nėra restruktūrizuoti, realus ekonomikos sektorius beveik nereaguoja į centrinio banko palūkanų normų pokyčius, o aktyvi palūkanų normų politika tampa neefektyvi. Dėl šios priežasties nekonvencinės pinigų politikos poreikis tik išauga.

Šios įžvalgos reiškia, kad bent jau įsiliejimo į euro zoną laikotarpiu Lietuvos tarpbankinė rinka nepatirs jokios ypatingos turbulencijos. Atrodė, kad VILIBOR palūkanų norma pastaraisiais mėnesiais jau pasiekė absoliutų dugną, tačiau naujausia statistika parodė, kad ji įmanoma dar truputį stumtelėti žemyn. Antai, vienos nakties VILIBOR palūkanų norma 2014 m. birželio 2 d. buvo 0,20 proc., liepos 1 d. – 0,14 proc., rugpjūčio 1 d. – 0,13 proc. ir rugsėjo 15 d. – 0,09 proc. Šiek tiek smuktelėjo taip pat ilgesnės trukmės VILIBOR palūkanų normos – 6 mėn. trukmės VILIBOR anksčiau minėtomis dienomis buvo atitinkamai 0,48 proc., 0,42 proc., 0,41 proc. ir 0,30 proc., vienerių metų – 0,65 proc., 0,60 proc., 0,58 proc. ir 0,46 proc. Didžiausios įtakos čia turėjo birželio 5 d. ir rugsėjo 4 d. ECB sprendimas pagrindinę refinansavimo palūkanų normą nurežti nuo 0,25 proc. iki 0,05 proc., o palūkanas už komercinių bankų centriniame banke laikomus indėlius – nuo 0 proc. iki minus 0,2 proc.

Indėlių pasiūlos lankstumas palūkanų normų atžvilgiu pastaruoju metu buvo itin mažas, kadangi indėliai buvo laikomi ne dėl finansinės grąžos, o kitais sumetimais.

Kol verslo ir gyventojų balansai nėra restruktūrizuoti, realus ekonomikos sektorius beveik nereaguoja į centrinio banko palūkanų normų pokyčius.

7 diagrama. Vidutinė paskolų litais palūkanų norma (metų pabaigoje, proc.)

* Skliausteliuose nurodyta ankstesnė SEB banko prognozė.

Vidutinė bankų suteiktų paskolų klientams nacionaline valiuta palūkanų norma apžvelgiamuoju laikotarpiu sumažėjo, o eurais, atvirkščiai, nežymiai padidėjo. Antai paskolų litais palūkanų norma 2014 m. balandžio mėn. sudarė 5,42 proc., gegužės mėn. – 4,74 proc., birželio mėn. – 5,14 proc. ir liepos mėn. – 5,21 proc. Paskolų eurais palūkanų norma atitinkamais mėnesiais buvo 2,92 proc., 2,82 proc., 3,40 proc. ir 3,31 proc. Palūkanų normų litais ir eurais spraga balandį buvo 2,5, gegužę – 1,92, birželį – 1,74, liepą – 1,9 proc. punkto. Taigi euro įvedimo išvakarėse paskolų nacionaline valiuta ir eurais kainos atotrūkis dar labiau sumažėjo.

ECB dar kartą apkarpius bazines palūkanų normas, sumažinome ankstesniame „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ leidinyje skelbtą paskolų palūkanų normų litais šių metų pabaigoje prognozę nuo 5,50 proc. iki 5,25 proc. (7 diagrama). Tiek pat – 25 baziniais punktais – sumažinome 2015 m. ir 2016 m. pabaigoje prognozuojamas palūkanų normas, kurios transformuosis iš lito į eurą – atitinkamai iki 3,75 proc. ir 4,25 proc.

Bankininkystės rinka: kai kur proveržis, kitur – snaudulys

Ekonomikos atsigavimas kol kas sunkiai pasiekia bankininkystės rinką. Bankų sistema „išsivalė“ savo balansus, o kai kurios pernelyg didelę veiklos riziką prisiėmusios kredito įstaigos pasitraukė iš rinkos. Iš esmės bankai yra pasirengę naujam verslo ciklui. Deja, kreditavimas tebėra panašus į ką tik jungtą virdulį – vanduo pradėjo šilti, tačiau iki kaitros dar labai toli. Šiais metais ypač aštriai pasireiškia likvidumo perteklius, kadangi indėlių apimtis toliau sparčiai auga, o jų įdarbinimo galimybės yra ribotos. Indėlių augimas gali dar paspartėti paskutiniaisiais mėnesiais prieš euro įvedimą.

Antrąjį šių metų ketvirtį, palyginti su ankstesniu ketvirčiu, kreditavimo srityje vis dėlto įvyko tam tikrų teigiamų poslinkių. Balandžio–birželio mėn. bankų paskolų portfelis grynąja verte ūgtelėjo 601 mln. Lt, arba 1,2 proc. ir 2014 m. liepos 1 d. pasiekė 51 mlrd. Lt (žr. 1 lentelę). Plėtra vyko plačiu frontu – išaugo visi paskolų portfelio sudėtiniai elementai, tačiau labiausiai – paskolos privačioms įmonėms, ypač iš energetikos sektoriaus, ir būsto paskolos gyventojams. Kita vertus, bendras paskolų portfelis tebebuvo 0,8 proc., paskolų privačioms įmonėms apimtis – 2 proc. mažesnė nei prieš metus. Maloni išimtis buvo tik būsto paskolų portfelis, kuris pranoko prieš metus buvusį lygį 1,6 proc. Jei ne intensyvi paskolų amortizacija (grąžinimas), šis padidėjimas galėjo būti ir raiškesnis.

Didžiausi šalies bankai šiemet suteikė kur kas daugiau būsto paskolų nei 2013 metais. Antai SEB bankas pirmąjį šių metų pusmetį išdavė būsto paskolų už 340 mln. Lt, t.y. 28 proc. daugiau nei per tą patį laikotarpį pernai, Swedbank – už 330 mln. Lt arba 19 proc. daugiau, DNB – už 302 mln. Lt arba 15 proc. daugiau. Vis dėlto ši naujų paskolų apimtis nėra iš tolo neprimena iki krizės buvusio kreditavimo užmojo. Pavyzdžiui, rekordinį sandorių aktyvumą pirmąjį 2007 m. pusmetį buvo išduota 2,7 karto daugiau paskolų nei šių metų sausio–birželio mėn.

Didžiausi šalies bankai šiemet suteikė kur kas daugiau būsto paskolų nei 2013 metais.

1 lentelė. Pagrindiniai bankų rodikliai (mln. Lt)

Balansinės ataskaitos straipsnio pavadinimas	2013 07 01	2014 04 01	2014 07 01	Pokytis 2014 m. II ketv. (proc.)	Pokytis per metus (proc.)
Turtas	76 036,5	77 913,4	78 530,2	0,8	3,3
Visiems klientams suteiktos paskolos	51 473,1	50 436,1	51 037,0	1,2	-0,8
Paskolos privačioms įmonėms	24 020,9	23 181,2	23 538,6	1,5	-2,0
Paskolos gyventojams: iš jų būsto paskolos	22 773,4 19 249,6	22 787,5 19 408,6	22 925,4 19 552,8	0,6 0,7	0,7 1,6
Paskolų vertės sumažėjimas	2 730,0	2 133,7	1 975,3	-7,4	-27,6
Indėliai ir akredityvai: iš jų fizinių asmenų	45 429,7 26 753,6	47 902,4 27 731,9	48 876,4 28 507,5	2,0 2,8	7,6 6,6
Akcininkų nuosavybė	7 632,4	7 981,9	8 261,5	3,5	8,2

Esama fundamentalių priežasčių tokiam būsto paskolų proveržiui paaiškinti. Pirma, ekonomikai augant keletą metų iš eilės, ėmė didėti realiosios gyventojų pajamos. Kadangi žmonės yra linkę savo namų ūkio finansinę perspektyvą vertinti perkeldami į ateitį praeityje susiklosčiusią tendenciją, atitinkamai pagerėjo ir jų lūkesčiai, kurie yra kritiškai svarbūs priimant sprendimus dėl paskolos. Antra, paskolų gavėjus drąsinau veikia istoriškai žemos palūkanų normos, kurios turėtų išlikti tokios bent artimiausius dvejus metus, o ir vėliau vargu ar greitai pasieks prieš globalinę finansų krizę buvusį lygį. Trečia, mūsų šalyje palaipsniui kinta gyvenamojo būsto suvokimas – įsigydami nekilnojamąjį turtą gyventojai traktuoja jį ne tik kaip stogą „virš galvos“, bet ir kaip ilgalaikę investiciją. Ketvirta, įsigyti nuosavą būstą žmones skatina ir brangstanti nuoma – šiuo metu būsto paskolos įmoka dažnai būna mažesnė už būsto nuomos mokestį didžiuosiuose šalies miestuose.

Kur kas labiau stichiškai plėtojosi kredito įstaigoms nepriskiriamų greitųjų paskolų bendrovių rinka. Apžvelgiamąjį ketvirtį suteiktų vartojimo paskolų apimtis išaugo beveik 14 proc., o visas šios rūšies paskolų portfelis laikotarpio pabaigoje pasiekė 1,1 mlrd. Lt. Nuo praėjusių metų vartojimo paskoloms pradėti taikyti Atsakingojo skolinimo principai padėjo iš dalies pažaboti rizikingas tendencijas, tačiau nerimą kelia itin sparti didesnių kaip 1000 Lt vartojimo paskolų plėtra. Tuo pat metu gilėja paskolų gavėjų nemokumo problema. Paskolų, kurių grąžinimas pradėtas ilgiau kaip 90 dienų iš eilės, suma antrojo šių metų ketvirčio pabaigoje sudarė 308,1 mln. Lt ir buvo 4,2 proc. didesnė nei pirmojo ketvirčio pabaigoje.

Greitųjų paskolų bendrovėms, skirtingai nei bankams, vartojimo paskolų rinka yra ne verslo niša, o pagrindinis verslas.

Greitųjų paskolų bendrovėms, skirtingai nei bankams, vartojimo paskolų rinka yra ne verslo niša, o pagrindinis verslas, todėl jos agresyviai vilioja klientus iš bankų ir demonstruoja kur kas didesnį rizikos apetitą. Anot Lietuvos banko statistikos, 2013 m. greitųjų paskolų bendrovių vidutinė metinė kreditavimo palūkanų norma buvo 164 proc., tuo tarpu bankų vartojimo paskolų – apie 20 proc. Savaimė suprantama, kad iš tokių didžiulių palūkanų yra kompensuojami dėl nemokių klientų patirti nuostoliai. Pavyzdžiui, paskolų iki 1000 Lt grąžinimo pradelsimas daugiau kaip 60 dienų sudarė net 80 proc., t.y. 4 iš 5 klientų patyrė mokumo problemas. Regionuose, kuriuose būsto kainos yra kur kas mažesnės, gyventojai neretai ima vartojimo paskolą trūkstantai sumai būstui pirkti. Nors palūkanų norma yra daug didesnė nei būsto paskolos palūkanų dydis, šiuo atveju nereikia įkeisti būsto.

Indėlių augimas sukuria solidžią bazę kredito įstaigoms refinansuoti vidaus rinkoje, mokant ne ką didesnes kaip 0 proc. palūkanų normas.

Indėlių apimties pokyčiai buvo netolygūs antrąjį šių metų ketvirtį, palyginti su pirmuoju ketvirčiu (pavyzdžiui, sumažėjo privačių įmonių indėliai), tačiau per metus skirtingi indėlių portfelio segmentai augo panašiu tempu: privačių įmonių indėliai – 7,8 proc., gyventojų indėliai – 6,6 proc. (žr. 2 lentelę). Tai sukuria solidžią bazę kredito įstaigoms refinansuoti vidaus rinkoje, mokant ne ką didesnes kaip 0 proc. palūkanų normas. Tiesa, papildomos išlaidos, pavyzdžiui, 0,45 proc. indėlių draudimo įnašas, realią indėlių pritraukimo kainą gerokai padidina.

Pirmąjį 2014 m. pusmetį bankai uždirbo 454,6 mln. Lt pelno, t.y. 17,1 proc. daugiau nei atitinkamą praėjusių metų laikotarpį. Šiam pokyčiui didžiausios įtakos turėjo išaugusios grynųjų palūkanų pajamos ir grynųjų paslaugų bei komisinių pajamos. Be to, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nusprendė panaikinti LR konkurencijos tarybos 2012 m. gruodžio mėn. nutarimą, kuriuo trims bankams dėl LR konkurencijos įstatymo pažeidimų buvo skirta 47,7 mln. Lt baudų. Bankai šias baudas buvo įtraukę į 2012 m. išlaidas, todėl po teismo sprendimo šios išlaidos buvo panaikintos.

Pirmąjį pusmetį, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, bankų grynosios palūkanų pajamos padidėjo 38,9 mln. Lt arba 6,7 proc. iki 618,6 mln. Lt. Tai pirmiausia lėmė mažesnės bankų palūkanų išlaidos. Šios išlaidos pastaruosius tris ketvirčius iš esmės nekinta. Tam tikrų vilčių pramušti ir šį „dugną“ suteikia naujusias ECB sprendimas sumažinti bazines palūkanų normas, tačiau tolesnio palūkanų išlaidų mažėjimo rezervai yra labai riboti.

Didėjant bankų paslaugų ir operacijų apimčiai, augo bankų pajamos už pervedimo, atsiskaitymo ir mokėjimo operacijas, todėl atitinkamai ūgtelėjo ir bankų grynosios paslaugų ir komisinių pajamos. Šios pajamos pirmąjį 2014 m. pusmetį sudarė 346,9 mln. Lt ir buvo 16,3 mln. Lt arba 4,9 proc. didesnės nei prieš metus. Apskritai pastaruoju metu pastebima grynyjų palūkanų pajamų santykinio mažėjimo ir komisinių pajamų didėjimo finansiniame bankų veiklos rezultate tendencija.

Siekdami didinti savo veiklos efektyvumą, bankai diegė inovacijas, skatino elektroninės bankininkystės plėtrą, populiarino savitarnos paslaugas, mažino klientų aptarnavimo padalinių skaičių. Pirmąjį šių metų pusmetį, palyginti su analogišku 2013 m. laikotarpiu, bankų personalo išlaikymo išlaidos smuktelėjo 1,9 proc., nepaisant to, kad sektoriaus vidutinis darbo užmokestis augo.

Šių metų finansiniam rezultatui neišvengiamai turės neigiamos įtakos numatomas euro įvedimas – bankai patirs maždaug 100 mln. Lt tiesioginių euro įvedimo išlaidų. Ateinančiais metais, netekus uždarbio iš lito ir euro konvertavimo operacijų, bankų pajamos sumažės apie 110 mln. Lt ir šio sumažėjimo nepavyks iš karto kompensuoti alternatyviomis pajamomis.

Išaugus bankų veiklos pelningumui, atitinkamai padidėjo ir finansinių jų veiklos efektyvumą apibūdinantys rodikliai: bankų sistemos nuosavybės grąžos rodiklis sudarė 10 proc. (prieš metus – 8,7 proc.), turto grąžos – 1,17 proc. (prieš metus – 1,01 proc.). Bankų grynoji palūkanų marža, parodanti skirtumą tarp palūkanų, kurias bankai gauna už investuotą turtą, ir palūkanų, kurias jie moka savo indėlininkams ir kitiems kreditoriams, per metus ūgtelėjo 0,1 proc. punkto ir sudarė 1,53 proc.

2 lentelė. Kai kurių šalies bankų ir užsienio bankų filialų grynasis pelnas (mln. Lt)

Banko pavadinimas	2013 m. I pusm.	2014 m. I pusm.
1. <i>Swedbank</i> , AB	339,1	175,9
2. AB SEB bankas	101,8	148,4
3. <i>Danske Bank A/S</i> Lietuvos filialas	41,9	32,9
4. AB DNB bankas	25,5	27,7
5. AB Šiaulių bankas	6,3	24,2
6. AB <i>Citadele</i> bankas	9,9	3,7
7. UAB Medicinos bankas	2,5	0,4
8. AB bankas <i>Finasta</i>	-1,8	0,2

Pajamų nelygybės tikrovė ir mirażai

Pajamų nelygybės mažinimas – vienas iš dabartinių Vyriausybės prioritetų. Ar turi valstybė perskirstyti pajamas atimdama iš turtingųjų ir atiduodama skurstantiesiems? Kiek jų turi atimti ir padalinti – ko gero, pati ryškiausia ekonominių pažiūrų takoskyra tarp politinės kairės ir dešinės. Bet ir žmonės, nelaikantys savęs nei kairiaisiais, nei dešiniaisiais, turi skirtingus požiūrius.

Mokslininkai nustatė, kad nuostata, ar reikia (labiau) perskirstyti pajamas priklauso nuo įvairių veiksnių. Pirma, nuo paties nuomonės turėtojo asmeninės patirties: vargai ir nelaimės neretai atima viltį ir tikėjimą savo jėgomis, todėl jų patyrę žmonės palankiau vertina idėją, kad nelaimėliams turi padėti kiti, sėkmingiau gyvenantieji. Antra, svarbūs kultūriniai skirtumai: individualizmą vertinančiose kultūrose manoma, kad atimti iš besistengiančių ir atiduoti pritingintiems – nesąžininga. Trečia, žmonių pažiūras veikia indoktrinuotos ideologinės vertybės (pavyzdžiui, komunizmo lygiava). Ketvirta, įvairiose visuomenėse skiriasi suvokimas, kas yra sąžininga: daugelis žmonių geba atskirti pajamas, kurios priklauso nuo (nepelnytos) sėkmės ir pajamas, kurios priklauso nuo pastangų – nuo to priklauso požiūris, ar pajamomis privalu „pasidalinti“. Šešta, požiūri lemia vyraujančios visuomenės nuostatos: žmonių bendruomenėje, kurioje tikima, kad asmens gerovė priklauso nuo aplinkinių, kitų asmenų, gerovės, pajamų perskirstymo idėja bus labiau palaikoma.

Nustatyta, kad subjektyvus žmonių suvokimas, kiek yra skurstančių, skirtingose šalyse nesutampa su objektyviai apskaičiuota statistika, ypač Vidurio ir Rytų Europos šalyse.

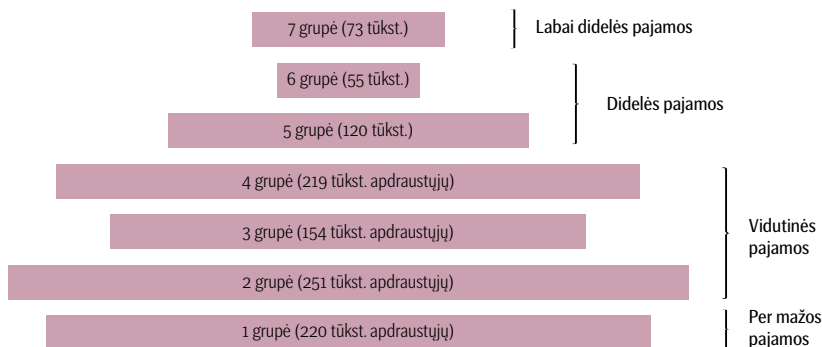
Taip pat nustatyta, kad subjektyvus žmonių suvokimas, kiek yra skurstančių, skirtingose šalyse nesutampa su objektyviai apskaičiuota statistika. Kelno universiteto tyrėja Judith Niehues neseniai paskelbė tyrimo rezultatus, kurie rodo, kad Europos šalyse (net ir labiausiai į socialinę politiką orientuotose Skandinavijos šalyse) žmonės mano, kad nelygybė yra didesnė (skurstančiųjų daugiau) negu yra iš tikrųjų, tuo tarpu JAV – priešingai¹. Didžiausi skirtumai tarp objektyvios ir suvokiamos nelygybės fiksuojami Vidurio ir Rytų Europos šalyse. Net ir tose iš Vidurio ir Rytų Europos valstybių, kuriose objektyviai apskaičiuota nelygybė nėra didelė – Vengrijoje, Slovėnijoje, visuomenė įsitikinusi, kad nelygybė yra milžiniška ir smarkiai palaiko pajamų perskirstymo idėją. Tyrimo autorė kaip galimas skirtumų priežastis įvardija bendrai žemą pragyvenimo lygį (net ir tie namų ūkiai, kurie statistiškai priklauso nebe skurstančiųjų grupei, mano pajamas esant nepakankamomis) bei socialistinę praeitį (ideologinį paveldą).

Pajamų analizę galime atlikti ir Lietuvoje. Pagal *Sodros* pateikiamus duomenis galime įvertinti, kaip pasiskirstę mūsų gyventojai – asmenys, kurie moka socialinio draudimo įmokas arba už juos šias įmokas moka draudėjai – pagal pajamų dydį. Remiantis tyrimo metodologija, gyventojus reikia suskirstyti pagal pajamų grupes.

Yra įvairių metodikų, kaip padalinti visuomenę į grupes pagal pajamas. Pagal cituojamos tyrėjos metodiką, pirmoji klasė – tai tie, kurie gyvena žemiau skurdo ribos, t.y. kurių pajamos mažesnės negu 60 proc. vidutinių pajamų. Būtent šios grupės dydis, palyginti su kitomis grupėmis, ir laikomas pajamų nelygybės kriterijumi. Aptariamu Lietuvos atveju, kadangi skirstome į grupes pagal darbo

¹ Niehues J. (2014). Subjective Perceptions of Inequality and Redistributive Preferences: An International Comparison. Discussion Paper. Cologne Institute for Economic Research

8 diagrama. Apdraustųjų socialiniu draudimu pasiskirstymas pagal pajamas (2014 m. iepos mėn.)

užmokestį, pirmajai grupei priskiriame tuos, kurių vidutinis darbo užmokestis (neatskaičius mokesčių) buvo mažesnis negu 60 proc. vidurkio (medianos) arba maždaug 1000 Lt (Statistikos departamento duomenimis, 2013 m. spalio mėn. darbo užmokesčio mediana buvo 1866 Lt). Tokių žmonių Lietuvoje 2014 m. liepos mėnesį buvo beveik 220 tūkst. Šią grupę galima apibūdinti kaip tą kategoriją žmonių, kurių pajamos yra per menkos oriai gyventi.

Antra, trečia ir ketvirta grupės pagal šią metodiką priskiriamos vidutinių pajamų konkrečioje visuomenėje kategorijai. Tai mažų, vidutinių ir vos kiek didesnių negu vidutinių pajamų grupės. Darbo užmokesčio režiai yra atitinkamai 60–80 proc. darbo užmokesčio vidurkio (medianos) arba maždaug 1000–1500 Lt, 80–110 proc. darbo užmokesčio vidurkio (medianos) arba maždaug 1500–2000 Lt ir 110–150 proc. darbo užmokesčio vidurkio (medianos) arba maždaug 2000–3000 Lt. Šios grupės kartu sudėjus apima 624 tūkst. žmonių.

Penktoji ir šeštoji grupės – tai tie žmonės, kurie gauna didesnes negu vidutines pajamas (atitinkamai 150–200 proc. darbo užmokesčio vidurkio (medianos) arba 3000–4000 Lt ir 200–250 proc. darbo užmokesčio vidurkio (medianos) arba 4000–5000 Lt. Tokių Lietuvoje – 170 tūkst. žmonių.

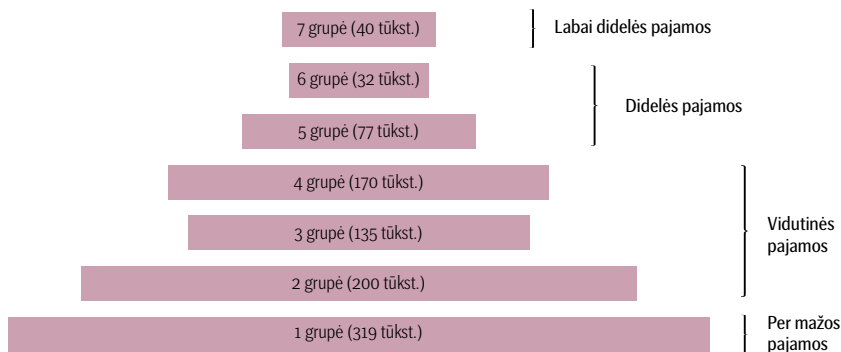
Septintajai grupei priskiriami turtingieji, kurių vidutinis darbo užmokestis didesnis negu 5000 Lt. Tokių Lietuvoje yra maždaug 73 tūkst. žmonių. Grafiškai pajamų grupės pavaizduotos 8 diagramoje.

Mūsų atliktos analizės imtis skiriasi nuo anksčiau minėto tyrimo keliais aspektais: pirma, neįtraukti namų ūkiai, kurie negauna draudžiamųjų pajamų; antra, vertinamos tik apdraustųjų socialiniu draudimu, už kuriuos mokamos socialinio draudimo įmokos, pajamos; trečia, vertinamos ne namų ūkio, bet kiekvieno apdrausto socialiniu draudimu asmens pajamos atskirai; ketvirta, vertinamos pajamos, nuo kurių neatskaičytas gyventojų pajamų ir privalomojo sveikatos draudimo mokeskis. Todėl čia kalbame tik apie draudžiamųjų pajamų (daugiausia – darbo) nelygybę.

Statistika rodo, kad Lietuvoje per mažas pajamas gauna maždaug penktadalis apdraustųjų. Ši grupė yra mažesnė negu vidutinių pajamų kategorijai priklausančios grupės. Objektīvūs duomenys (pagrįsti *Sodros* skelbiama apdraustųjų socialiniu draudimu vidutinių pajamų statistika) rodo, kad per mažas pajamas gaunančiųjų grupė yra mažesnė už vidutines pajamas gaunančiųjų katego-

Statistiniai duomenys rodo, kad Lietuvoje per mažas pajamas gaunančiųjų grupė yra mažesnė, negu vidutinių pajamų kategorija.

9 diagrama. Apdraustųjų socialiniu draudimu pasiskirstymas pagal pajamas (2010 m. liepos mėn.)

riją. Deja, neturime duomenų apie subjektyvią šalies gyventojų nuomonę dėl pajamų (šiuo atveju draudžiamųjų pajamų) nelygybės. Įdomu dabartinę padėtį palyginti su situacija, buvusia 2010 m. – dar sunkmečiu (žr. 9 diagramą). Diagramoje 9 pateikiamas analogiškai apskaičiuotas apdraustųjų pasiskirstymas pagal pajamas 2010 m.

Per ketverius metus pernelyg mažas pajamas gaunančiųjų dalis sumažėjo 13 proc. punktų, augo „vidutiniokų“ lyginamasis svoris, o didelės pajamas gaunančiųjų dalis nepasikeitė.

Palyginus 2010 ir 2014 m. duomenis matyti, kad prieš ketverius metus per mažas pajamas gaunančiųjų grupė buvo didesnė negu visos kitos grupės. Į ją pateko 33 proc. apdraustųjų. Per ketverius metus per mažas pajamas gaunančiųjų dalis sumažėjo 13 proc. punktų, tuo tarpu didelės pajamas gaunančiųjų dalis nepasikeitė (23 proc.). Padidėjo „vidutiniokų“ dalis. Kas lėmė tokį draudžiamųjų pajamų nelygybės mažėjimą? Kaip labiausiai tikėtinas priežastis nurodytume minimalaus darbo užmokesčio didėjimą ir bendrą ekonomikos atsigavimą. Atsižvelgus į disponuojamųjų pajamų pokyčius (iš bendrųjų pajamų atskaičius mokesčius), galima teigti, kad mažiausias draudžiamąsias pajamas gaunančiųjų finansinė padėtis turėjo labiau pagerėti – palankesnė tapo neapmokestinamųjų pajamų dydžio apskaičiavimo tvarka.

2010–2014 m. pokyčiai prieštarauja vyraujančiai minčiai, kad, augant ekonomikai, pajamų atotrūkis tarp turtingųjų ir skurstančiųjų didėja. Tačiau mūsų tiriamuoju atveju analizuojame tik draudžiamąsias pajamas, kurias daugiausia sudaro darbo pajamos. Neanalizuojame, kaip kinta kapitalo turėtojų pajamos ir turtas.

Jeigu atlikę analogišką tyrimą apie objektyvią ir subjektyviai suvokiamą darbo pajamų nelygybę Lietuvoje gautume Vidurio ir Rytų Europos šalims būdingą rezultatą – kad suvokiama nelygybė yra gerokai didesnė negu objektyvi, ko gero, pirmiausia tai galėtume aiškinti bendru žemu vidutinių pajamų ir pragyvenimo lygiu. O kai visos pajamos per mažos – skirstyk neskirstęs, daugiau jų nepasidarys. Iš to darytina išvada, kad svarbiausia – skatinti viso ūkio augimą, kuris, kaip matyti, daro teigiamą įtaką ir dirbančiųjų pajamoms. Savo ruožtu, jei žmonėms atrodys, kad nelygybė yra labai didelė, visai nesvarbu, kad objektyviai skaičiuojant ji yra mažesnė. Kad ir kaip bebūtų, didesnio pajamų perskirstymo idėjos palaikymas bus stiprus.

Rusijos prekybos sankcijos: veikiau žadintuvas, negu griaustinis

Viena svarbiausių pastarųjų mėnesių naujienų Lietuvos ekonomikai buvo rugpjūčio 7 d. Rusijos įvestos prekybinės sankcijos. Vėliau pasirodė grasinimai įvesti embargą ir tekstilės ar transporto priemonių importui, tačiau jos mūsų šaliai būtų kur kas mažiau aktualios. Rusijos taktika operuoti prekybiniais ribojimais nėra naujiena jos prekybos partnerėms, tačiau šįsyk embargas išsiskiria platesne prekių ir šalių aprėptimi. Tai apšunkins alternatyvių rinkų paiešką ir galimybes amortizuoti pajamų praradimus, tačiau pasekmės šalies ūkiui nebus dramatiškos – juo labiau, jei sankcijos, kaip numatyta, galios vienerius metus. Kita vertus, istorija dar nebaigta – gali būti, jog ir Vakarų šalys, ir Rusija dar gilins sankcijų dvikovą.

Ko gero, niekas neabejoja politiniu Rusijos prekybos draudimų priežastingumu – buvo įvestos sankcijos žemės ūkio ir maisto produktų importui iš tų šalių, kurios išreiškė neigiamą poziciją Rusijos veiksmų Ukrainoje atžvilgiu, t. y., Europos Sąjungos narių, Norvegijos, JAV, Kanados ir Australijos. Vienerius metus nuo 2014 m. rugpjūčio 7 d. atsakyta importuoti ne visus maisto produktus – pavyzdžiui, Rusija toliau pirks alkoholinius ir nealkoholinius gėrimus, javus ir jų produktus bei miltinius gaminius, cukrų, kiaušinius, medų, konditerijos gaminius, pieno gaminius be laktozės, aviieną ir ožkieną, šviežius ir šaldytus galvijų subproduktus, konservuotus vaisius, kūdikių maistą, aliejų, prieskonius, kavą ir arbatą. Uždrausta įvežti daugelį mėsos produktų, žuvį, pieną ir jo produktus, daržoves ir vaisius.

Europos Komisijos vertinimais, pagal uždraustų produktų spektrą rugpjūčio 7 d. sankcijos kenksmingiausios Lietuvai ir Lenkijai. Šių šalių žemės ūkio ir maisto produktų eksportas į Rusiją (įskaitant reeksportą) užima atitinkamai trečią ir ketvirtą vietą Europos Sąjungoje po Vokietijos ir Nyderlandų, o sankcijos pritaikytos dviem trečdaliams eksportuojamų produktų. Uždraustų prekių dalis Kipre siekia 100 proc. žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į Rusiją, Graikijoje – 72 proc., Liuksemburge – 62,5 proc., Suomijoje – 58,8 proc., Ispanijoje – 57,0 proc., Danijoje – 54,4 proc., Belgijoje – 50,4 proc., tačiau šių šalių atitinkamo eksporto apimtis yra mažesnė kaip Lietuvos ar Lenkijos.

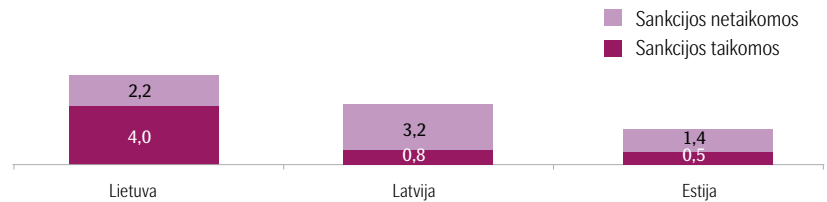
Rusija yra svarbiausia Lietuvos eksporto partnerė, tačiau gilinantis į parduodamų prekių struktūrą aiškėja, kad paskelbtos žemės ūkio ir maisto produktų importo sankcijos turės įtaką 4 proc. viso Lietuvos eksporto. Tiek sudarytu maksimali netektis, jei nepavyktų produkcijos nukreipti į kitas rinkas. Geriau suvokti galimą efektą padėtų dar neužmirštas 2009 m. smukimas, kuomet eksportas susitraukė 27 proc. Vis dėlto Baltijos šalių mastu Lietuvos nuostoliai bus didžiausi – Rusija yra mažiau svarbi eksporto partnerė Latvijai ir Estijai, be to, sankcijos pritaikytos mažesnei šių šalių eksporto daliai (10 diagrama).

Vis dėlto ir Lietuvoje tris ketvirtadalius į embargo gniaužtus patenkančio eksporto sudaro reeksportas (daugiausia – vaisių ir daržovių bei alkoholinių ir nealkoholinių gėrimų) ir tik ketvirtadalį – lietuviškos kilmės produkcija (daugiausia pieno ir mėsos gaminiai). Tad transporto ir logistikos sektorius yra jautresnis paskelbtoms sankcijoms negu produkcijos gamintojai. Atsižvelgiant į tai, jog apie 60 proc. Lietuvos vilkikų parko vyksta į Rusiją, o sankcijos pritaikytos maždaug penktadaliui eksporto į šią šalį, galima laikyti, jog sankcijos teks kas dešimtai kelių transporto

Tarp Baltijos šalių, sankcijos kenksmingiausios Lietuvai – įtaką patirs 4 proc. viso eksporto.

Didžiąją dalį eksporto į Rusiją sudaro reeksportas, tad transporto ir logistikos sektorius jautresnis sankcijoms negu gamintojai.

10 diagrama. Žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į Rusiją dalis pagal sankcijų taikymą (proc. viso eksporto)

Tarp maisto pramonės sektorių labiausiai nukentės gėrimų, pieno ir mėsos gamintojai.

priemonei. Labiausiai nukentės mažos ir veiklos neišskaidžiusios transporto įmonės. Transporto bendrovės neišvengs darbuotojų atleidimų, tačiau palengvės kvalifikuotos darbo jėgos trūkumo problema, kurią šis sektorius jautė jau kurį laiką ir importavo vairuotojus iš Rytų šalių. Tikėtina, jog būtent pastarieji darbuotojai pirmiausia ir bus atleisti, tuo tarpu lietuviai atleidžiamųjų sąrašė rikiuosis žemiau. Bendrovės taip pat ieško naujų rinkų paslaugų teikimui, todėl tikėtina, kad sankcijų poveikį pavyks šiek tiek sušvelninti.

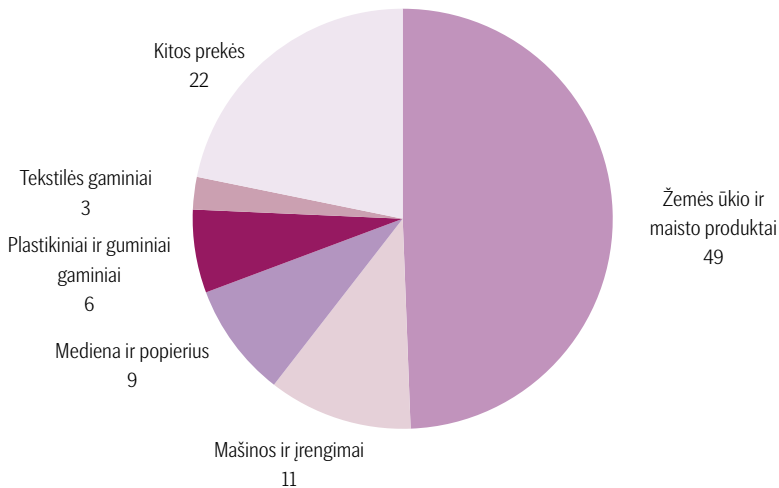
Tarp maisto produktų gamintojų didžiausią embargo įtaką patirs gėrimų, pieno ir mėsos produktų gamintojai, į Rusiją pirmąjį 2014 m. pusmetį nukreipę atitinkamai 29,3 proc., 26,1 proc. ir 21,0 proc. eksporto. Vaisių ir daržovių (išskyrus morkas) augintojai ir perdirbėjai nukentės santykinai nedaug, kadangi 99,4 proc. Lietuvos vaisių ir daržovių eksporto į Rusiją sudaro reeksportas. Mėsos produktų eksportui neigiamos įtakos dar anksčiau negu Rusijos sankcijos turėjo afrikinio kiaulių maro protrūkis.

Lietuviškų pieno produktų importas į Rusiją jau buvo uždraustas nuo 2013 m. spalio iki 2014 m. sausio, tačiau visai šalies ekonomikai tai apčiuopiamos neigiamos įtakos neturėjo. Tarp didžiausių pieno produktų gamybos įmonių, Rusija svarbiausia *Pieno žvaigždžių* bendrovei, kuri šioje rinkoje parduoda 30–35 proc. produkcijos. *Vilkyškių pieninė* į Rusiją išveža 20–25 proc., *Žemaitijos pienas* – apie 18 proc., *Rokiškio sūris* – 10–15 proc. produkcijos. Pasak *Pieno žvaigždžių*, Rusijos rinkos praradimas nekelia grėsmės bendrovės veiklos tęstinumui, tačiau turės neigiamos įtakos pelningumui, o eksporto praradimus bus siekiama kompensuoti kitose rinkose. Maisto pramonės įmonės taip pat veikiausiai prarėtins darbuotojų gretas – pridėjus transporto sektoriaus atleidimus, tikėtinas maždaug 8 tūkst. darbuotojų atleidimas. Įtaka BVP augimo tempui 2014–2015 m. sudarytų maždaug 0,8 proc. punkto – į tai atsižvelgėme skelbdami naujas prognozes (žr. skyrelį „Makroekonomikos būklė ir prognozės“).

Maisto produktų kainos galutiniam vartotojui susitrauks gerokai mažiau negu žaliavų supirkimo kainos.

Neigiamos įtakos žemės ūkio bendrovėms ir maisto produktų gamintojams turės ne tik Rusijos rinkos užsidarymas, bet ir krentančios kainos. Tikėtina, kad labiau dėl to nukentės augintojai negu perdirbėjai – antai Žemės ūkio ministerijos duomenimis, pieno supirkimo kaina rugpjūtį buvo 6,9 proc. mažesnė kaip liepą ir 20 proc. mažesnė kaip 2013 m. rugpjūtį. Tuo tarpu Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro duomenimis, pieno ir jo produktų kainos Lietuvos prekybos centruose 2014 m. rugsėjo 11 d. buvo didesnės negu prieš metus: geriamojo pieno – 7,8 proc., kefyro – 10,7 proc., grietinės – 7,4 proc., *Gouda* sūrio – 7,5 proc., sviesto – 5,0 proc. Sviesto, sūrio ir varškės kainos ne tik padidėjo per metus, bet toliau aukštyn kilo ir rugsėjo mėnesį. Kainos galutiniam vartotojui pokyčius amortizuoja supirkimo, transportavimo, perdirbimo, prekybos ir pan. sąnaudos, tad neverta tikėtis, jog kainos parduotuvėse nukris tiek, kiek smuko žaliavų supirkimo įkainiai.

11 diagrama. Lietuviškos kilmės eksporto į Rusiją struktūra pirmąjį 2014 m. pusmetį (proc.)

Žemės ūkio ir maisto produktai pirmąjį 2014 m. pusmetį sudarė 49,4 proc. viso lietuviškos kilmės eksporto į Rusiją (11 diagrama) – 26 proc. pienas ir jo produktai, 8 proc. – mėsa ir jos gaminiai, 6 proc. – gėrimai. Kiti sektoriai, kurių importo draudimai galėtų smarkiau paveikti Lietuvos eksportą, yra mašinų ir įrengimų, medienos ir popieriaus bei transporto priemonių gamyba. Vis dėlto mašinos ir įrenginiai yra technologiškai sudėtingesnis gaminytis negu maisto ir žemės ūkio produktai ir dėl to jų pakeičiamumas yra gerokai mažesnis, tad sankcijų tikimybė taip pat menkesnė. Svarstomos Rusijos importo sankcijos vakarietiškomis transporto priemonėms Lietuvos ekonomikai galėtų turėti netiesioginės neigiamos įtakos, jei smuktų užsakymai įmonėms, gaminančioms automobilių dalis ir detales. Kita vertus, Lietuvai skaudžiausiai kirstų ne Rusijos importo, bet energijos išteklių – gamtinių dujų ir žalios naftos – eksporto draudimas. Jis būtų nenaudingas pačiai Rusijai, todėl veikiausiai bus taikomas ribotu mastu, atsižvelgiant į tai, kad Rusijos ekonomika išgyvena ne patį lengviausią laikotarpį ir jai verkiant reikia stabilios naftos dolerių srauto.

Galima pastebėti, jog nors Rusijos ūkininkai džiaugiasi sankcijomis ir tikisi teigiamos įtakos dėl maisto produktų embargo, jie priversti pripažinti, jog vidaus rinkos poreikiams patenkinti reikalingą produkcijos kiekį bus pajėgūs patiekti tik po kelerių metų. Tad akivaizdu, jog numatytu sankcijų galiojimo laikotarpiu Rusijos vartotojams teks už maisto produktus mokėti brangiau, o ūkio augimą palaikantis vartojimas taps vangesnis. Antai 2014 m. rugpjūtį metinis maisto produktų pabrangimas buvo 10,3 proc., iš jo sviesto – 23,0 proc., kitų pieno produktų – 18,3 proc., mėsos – 13,8 proc., žuvies – 13,4 proc., duonos – 5,3 proc., makaronų – 1,8 proc. Vaisiai ir daržovės per metus atpigę 0,8 proc. Tolesniais mėnesiais, sandėliuose tirpstant sukauptoms atsargoms, tikėtinas ir dar smarkesnis maisto produktų brangimas. Europos Komisijos duomenimis, ES šalių produkcija sudarė 44 proc. Rusijos pieno produktų importo, daržovių – 34 proc., vaisių – 25 proc., mėsos – 24 proc.

Sklando ir abejonės, ar Rusija iškentės visą importo draudimo laikotarpį, nes ji gali būti nepajėgi patiekti savo vartotojams reikalingo kiekio maisto ar kitų produktų – tai turės neigiamos įtakos eiliniams gyventojams. Kita vertus, jei sankcijos iš tiesų galios vienerius metus, o per tą laikotarpį verslininkai nepraras noro dirbti nenuspėjamoje, bet pelningoje ir didelėje Rusijos rinkoje, po metų lauktinas atvirkštinis teigiamas efektas transporto ir gamybos sektoriuose.

Didžiausias galimybes pakenkti Lietuvai turi ne eksporto į Rusiją ribojimas, bet šios šalies energijos išteklių embargas.

Rusijos įvestos sankcijos blogina jos pačios vartotojų gyvenimo kokybę.

Priedas

1 lentelė. Pagrindiniai ekonominiai ir finansiniai rodikliai 2005–2016 m.

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m. (faktas)	2014 m. (prognozė)	2015 m. (prognozė)	2016 m. (prognozė)
Realiojo BVP metinis pokytis (proc.; pašalinus sezono ir darbo dienų įtaką)	8,1	7,9	9,8	2,6	-14,6	1,5	6,1	3,5	3,5	3,1 (I pusr.)	2,7	3,2	4,0
Nominalusis BVP (mlrd. Lt)	72,402	83,227	99,229	111,920	92,032	95,676	106,893	113,735	119,575	59,055 (I pusr.)	122,923	127,717	134,103
Valdžios sektoriaus balansas (ESS'95, proc. BVP)	-0,5	-0,4	-1,0	-3,3	-9,4	-7,2	-5,5	-3,2	-2,2	-3,4 (I ketv.)	-2,0	-1,5	0,0
Vidutinė metinė infliacija pagal SVKI (proc.)	2,7	3,8	5,8	11,1	4,2	1,2	4,1	3,2	1,2	0,4 (rugpjūtis)	0,1	0,7	1,0
Einamosios sąskaitos balansas (proc. BVP)	-7,1	-10,6	-14,4	-12,9	3,7	0,1	-3,7	-0,2	1,5	0,1 (I ketv.)	0,0	-2,0	-3,0
Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokeskis (be individualių įmonių, IV ketv., Lt)	1453,4	1732	2052,0	2319,1	2118,3	2121,5	2175,0	2232,0	2340,2	2355,7 (II ketv.)	2445,5	2567,8	2709,0
Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio metinis pokytis (be individualių įmonių, IV ketv., proc.)	10,9	19,1	18,5	13,0	-8,7	0,2	2,5	2,6	4,8	4,6 (II ketv.)	4,5	5,0	5,5
Nedarbo lygis (tyrimo duomenimis, vidutinis, proc.)	8,3	5,6	4,3	5,8	13,7	17,8	15,4	13,4	11,8	11,2 (II ketv.)	11,5	10,5	10,0
Kitų PFI paskolos rezidentams (laikotarpio pabaigoje, mlrd. Lt)*	30,248	41,774	59,711	71,121	64,849	61,690	58,426	59,044	57,971	57,093 (liepa)	59,421	61,203	63,039
Kitų PFI paskolų rezidentams metinis pokytis (proc.)*	62,5	38,1	42,9	19,1	-8,8	-4,9	-5,3	1,1	-1,8	-1,2 (liepa)	2,5	3,0	3,0
Rezidentų indėliai kitose PFI (laikotarpio pabaigoje, mlrd. Lt)*	24,225	29,853	36,824	36,338	39,336	43,371	42,380	46,175	47,699	49,322 (liepa)	51,515	55,636	58,418
Rezidentų indėlių kitose PFI metinis pokytis (proc.)*	36,2	23,2	23,4	-1,3	8,2	10,3	-2,3	9,0	3,3	9,0 (liepa)	8,0	8,0	5,0
Vidutinė paskolų litais palūkanų norma (laikotarpio pabaigoje, proc.)	4,70	5,37	8,61	10,08	8,14	5,62	5,26	4,66	4,47	5,21 (liepa)	5,25	3,75	4,25

2 lentelė. Ekonomikos sektorių santykinė svarba ir augimo tempai

	Santykinė dalis (proc.)					Metinis pokytis palyginamosiomis kainomis (proc., pašalinus sezono ir darbo dienų įtaką)				
	2010 m. I pusm.	2011 m. I pusm.	2012 m. I pusm.	2013 m. I pusm.	2014 m. I pusm.	2010 m. I pusm.	2011 m. I pusm.	2012 m. I pusm.	2013 m. I pusm.	2014 m. I pusm.
Bendroji pridėtinė vertė*	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	6,2	3,3	4,1	3,1
Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė	5,2	4,8	4,9	4,6	3,9	-1,5	3,0	10,7	3,1	-7,3
Išgaunamoji pramonė ir energetika	2,9	2,8	2,4	2,6	2,5	4,2	-5,0	-18,8	8,0	-6,6
Apdirbamoji pramonė	18,2	20,7	20,8	21,1	20,9	2,2	14,9	2,3	7,6	3,7
Statyba	4,9	5,1	5,3	5,4	6,5	-12,7	15,7	1,8	3,0	20,1
Prekyba; viešbučiai ir restoranai; transportas	30,7	31,3	32,4	32,5	32,5	3,3	8,2	6,9	4,8	3,7
Informacija ir ryšiai	3,7	3,1	3,2	3,2	3,1	2,0	-5,4	5,2	1,9	0,9
Finansinė ir draudimo veikla	2,6	2,8	2,5	2,5	2,5	3,7	9,2	1,8	0,8	1,2
Nekilnojamojo turto operacijos	6,8	6,2	5,9	5,8	6,1	-1,4	0,5	2,1	0,5	2,6
Profesinė, mokslinė, techninė, administravimo ir aptarnavimo veikla	5,8	5,6	5,5	5,5	5,5	-4,8	2,6	2,9	2,7	3,4
Viešasis valdymas; paslaugos socialinei sferai ir komunalinė veikla	17,3	15,8	15,2	14,9	14,7	-3,2	-0,4	0,5	1,4	0,9
Meninė, pramoginė veikla; namų ūkių paslaugos	1,9	1,8	1,9	1,8	1,8	-9,2	2,4	3,5	2,0	1,7

* BVP gaunamas susumavus bendrąją pridėtinę vertę bei gaminių mokesčius ir atėmus subsidijas.

3 lentelė. Eksportas pagal prekių grupes (mln. Lt)

	Eksportas								Užsienio prekybos balansas <i>f.o.b.</i> kainomis (proc.)*	
	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m. I pusm.	Santykinė dalis 2014 m. I pusm. (proc.)	Metinis pokytis 2014 m. I pusm. (proc.)	2013 m. I pusm.	2014 m. I pusm.
Iš viso	40732	54039	69577	79578	84748	39486	100,0	-3,6	0,1	-1,7
Žemės ūkio ir maisto produktai	7979	9710	11530	14640	16214	7745	19,6	3,4	11,8	10,4
Mineraliniai produktai	8746	12733	17762	19648	19785	6738	17,1	-32,6	-13,9	-21,5
Mašinos ir įrenginiai	4078	5643	7214	9061	10090	5530	14,0	22,6	-6,8	-6,7
Chemijos pramonės produkcija	3695	4397	6374	7038	6868	3766	9,5	2,8	-5,8	-9,2
Plastikai, kaučiukas ir jų dirbiniai	2404	2875	3549	4787	5146	2600	6,6	1,2	15,3	11,2
Baldai	2956	4196	5339	4269	4698	2564	6,5	16,9	72,7	68,6
Mediena, popierius ir jų dirbiniai	2004	2900	3578	3800	4178	2186	5,5	7,4	18,0	16,8
Tekstilė ir tekstilės dirbiniai	2625	3225	3671	3757	4240	2149	5,4	3,9	13,3	10,7
Transporto priemonės	2751	3677	4315	5144	5243	2065	5,2	-21,7	-12,8	-18,0
Metalai ir jų dirbiniai	1817	2421	3265	3657	3857	1912	4,8	5,2	-6,1	-8,7
Kitos prekės	1676	2259	2980	3778	4429	2231	5,6	11,7	5,8	1,7

* Atitinkamos prekių grupės apyvartos dalis; importo vertė perskaičiuota *f.o.b.* kainomis.

4 lentelė. Pagrindiniai Lietuvos užsienio prekybos partneriai 2014 m. I pusr.

	Eksportas			Importas			Užsienio prekybos balansas f.o.b. kainomis (proc.)*	
	Mln. Lt	Santykinė dalis (proc.)	Metinis pokytis (proc.)	Mln. Lt	Santykinė dalis (proc.)	Metinis pokytis (proc.)	2013 m. I pusr.	2014 m. I pusr.
Iš viso	39485,9	100,0	-3,6	42985,0	100,0	-0,1	0,1	-1,7
Europos Sąjunga	22397,9	56,7	-3,2	27599,7	64,2	8,3	-2,3	-7,9
NVS	11157,1	28,3	0,6	11695,8	27,2	-17,6	-9,8	0,2
Kitos	5931,0	15,0	-12,1	3689,6	8,6	10,3	36,0	25,7
Rusija	8210,0	20,8	3,4	9547,5	22,2	-25,5	-21,0	-5,0
Latvija	3761,1	9,5	-2,4	2833,8	6,6	12,4	23,3	16,6
Lenkija	3248,1	8,2	13,8	4105,0	9,5	-1,1	-16,0	-9,1
Vokietija	3009,7	7,6	-5,4	4458,6	10,4	0,3	-14,1	-16,9
Nyderlandai	1800,1	4,6	-3,1	2404,5	5,6	-0,2	-10,4	-11,9
Estija	1790,2	4,5	-17,6	1149,0	2,7	-10,3	28,2	24,2
Baltarusija	1770,2	4,5	-12,3	1392,2	3,2	19,1	29,0	14,5
Jungtinė Karalystė	1710,0	4,3	-32,4	1778,1	4,1	91,5	48,3	0,6
JAV	1621,3	4,1	25,2	587,4	1,4	25,2	48,8	48,8
Švedija	1435,0	3,6	6,5	1388,2	3,2	7,6	4,7	4,2
Ukraina	1038,6	2,6	-6,8	419,9	1,0	1,7	47,9	44,5
Danija	1024,3	2,6	13,9	725,4	1,7	-7,8	9,2	19,6
Norvegija	926,6	2,3	5,8	165,2	0,4	2,5	70,2	71,0
Prancūzija	890,9	2,3	-18,1	1179,1	2,7	1,5	-0,7	-11,4
Italija	757,8	1,9	14,7	1947,5	4,5	24,4	-38,5	-41,9
Belgija	653,4	1,7	21,6	1567,5	3,6	6,6	-44,4	-39,0
Kazachstanas	628,5	1,6	-0,8	687,1	1,6	4,8 k.	64,7	-1,9
Suomija	520,5	1,3	-9,3	877,6	2,0	10,1	-13,8	-23,1
Čekija	387,9	1,0	33,8	704,3	1,6	15,3	-33,4	-26,6
Ispanija	303,4	0,8	2,8	841,6	2,0	28,2	-35,8	-45,0
Turkija	260,6	0,7	27,0	218,0	0,5	12,6	5,5	11,4
Vengrija	227,5	0,6	26,2	293,8	0,7	-3,3	-23,1	-10,2
Iranas	223,0	0,6	-52,4	6,7	0,0	-3,0	97,2	94,4
Egiptas	185,8	0,5	3,0 k.	27,2	0,1	8,6	44,0	75,6
Kinija	178,1	0,5	19,9	1050,2	2,4	10,8	-71,7	-69,7
Uzbekistanas	154,6	0,4	33,0	13,9	0,0	-57,7	57,7	84,3
Šveicarija	152,6	0,4	42,7	124,0	0,3	-18,2	-14,8	12,9
Kanada	147,1	0,4	-1,8	36,9	0,1	2,0 k.	79,4	61,5
Slovakija	143,8	0,4	18,3	231,7	0,5	11,2	-23,9	-21,0
Austrija	142,7	0,4	13,7	369,2	0,9	4,1	-45,7	-42,2
Portugalija	136,5	0,3	54,3	89,9	0,2	71,3	27,9	23,0
Kirgizija	132,4	0,3	4,5	23,8	0,1	2,1 k.	84,5	70,9

* Užsienio prekybos su atitinkama šalimi apyvartos dalis; importo vertė perskaičiuota f.o.b. kainomis.

** Armėnija, Azerbaidžanas, Baltarusija, Kazachstanas, Kirgizija, Moldova, Rusija, Tadžikistanas, Turkmėnistanas, Uzbekistanas.

Skelbiant, dauginant ar platinant bet kokią šios apžvalgos informaciją, nuoroda į SEB banką būtina.
© SEB bankas, 2014

Tiražas 700 egz.
Spausdino AB spaustuvė „Titnagas“, Vasario 16-osios g. 52, LT-76291 Šiauliai